

1995
II. / 2

Paksi Tiükön

Hol vannak ezek a házak és hol vannak már ezek az emberek?

A képet nézve ez a kérdés vetődött fel bennem.

Az ismeretlen fényképész, míg felállította gépét az akkori Fő utcán a Duna utca sarkánál, összeverődött néhány gyerek, kíváncsi felnőtt, hogy megnézzék, mit csinál a mester. Ott vannak a kép előterében, érdekes hangulatot adva a felvételnek.

Az épületek közül kettőnek a képe ismerős. Az egyik a házak fölé magasodó katolikus templom - kissé retusált - tornya. A másik a bámészkodók mögött, az utcát szinte lezáró egykori szálloda monumentális timpanonja, rajta "SZÁLLODA" felirattal. A kép bal oldalán, a fák mögött megbúvó épületek jellegzetes kereskedő házak, üzlettel, lakással. A kép szélén levő épület homlokzatának díszítéséből is kapunk némi ízelítőt. Régi ácsok mesterségbeli tudásáról ad hírt a tetőkön látható ökörszem ablakok érdekes kialakítása. E két épület helyén áll ma a PLAKÉSZ Kft. és a Belvárosi Kávéház épülete.

A Kossuth L. u. és a bazársor között álló házak az 1970-es évek városrendezésének lettek áldozatai. Helyüket a kiszélesített úttest és a park foglalta el. A Kossuth L. utca sarkán látható, félemelettel a többi ház fölé emelkedő

épületben az üzletek mellett kocsmá is volt. Ez az épület adott helyet 1942-től dr. Pálvölgyi Ferenc gyógyszerárának.

A kép jobb oldalán a fák lombja eltakarja az épületeket, ezek közül többszöri átépítés után csak a Kossuth L. utcával szemben álló ház áll /ma ügyvédi iroda/. Lábazata, illetve kerek szellőző nyílással díszített tűzfala látható a képen.

A felvétel a katolikus templom építése után, legkorábban 1901-ben készült. A képen még nem láthatók villanyoszlopok, nincs még aszfaltozott járda, ezért 1911 utáni felvétel nem lehet. A kép bal oldalán a fák lombja közül kiemelkedő oszlop, talán az első telefonvezeték tartóoszlopa lehetett. Ha figyelembe vesszük, hogy 1906-ban létesítettek a Fő utcán egy 30 ágú telefonvezeték - annak nyoma nem látható a képen - akkor minden valószínűség szerint 1901 és 1906 között készült a felvétel.

A kép eredeti negatívja a PA Rt. Tájékoztató és Látogató Központjának kialakításával kapcsolatos gyűjtőmunka során vált ismertté.

Bencze Barna

Elitelt neve:

TARISZNYÁS GYÖRGYI

IV. rész

Végre szabadon

A mama elbeszélése:

“A nagymama már Belláéknál lakott, én egy napra éppen feljöttem Nyíregyházáról 1955. február 28-án, amikor váratlanul megállt egy nagy fekete autó a ház előtt. Éppen vacsoráztunk, én a 6 órás vonattal vissza akartam utazni - szóval megáll a nagy fekete autó, Bella odamegy az ablakhoz, azt mondja: már megint valamiért jönnek, mert odahozták a személyi igazolványomat, ezt-azt, szóval folyton jöttek valamiért. Bella leszaladt ajtót nyitni, a civil tiszt azt mondta: - Csak semmi hangos szó, semmi kiabálás, meghoztam Györgyit. - És már jöttek is föl a lépcsőn, én kirohanok és ott áll a hallban. - Kislányom, hát megjöttél? - Igen, igen, megjött, végleg. - És itt maradsz? - Igen elengedtek. - Aztán körölnézett: - Jaj, de jó, hogy itt vagytok, de örülök. Apu? - Nem tudtam szólni, lehajtottam a fejem. - Tudtam én, Anyu, láttam rajtad a beszélőn már egy évvel ezelőtt, olyan forcsán és zavarosan feleltél mindig arra,

hogy hol van. - Elkezdtek folyni a könnyei, de olyan fegyelmezett volt, egy szót se szólt. A kísérője elköszönt, mondta, hogy 1-2 nap múlva majd úgyis eljönnek és akkor mindent megbeszélnek, azzal elment. Nem mentem vissza Nyíregyházára, értesítettem Gábrieléket.

Két nap múlva megjelent Petrovics a Miniszterelnökségről, én csak úgy hívtam, hogy a postásbácsi. Hozott pár ezer forintot, első ijedtségre, később kaptuk a többi. Elküldte Györgyit a Kútvölgyibe kivizsgálásra. Amikor először bevittem Györgyit a bevárosba és leszálltunk a 8-as buszról az Apponyi téren, meglátta a sok embert: jaj, nem bírom, szédülök - haza kellett menni. A kivizsgálás után beutalták egy hónapra Lillafüredre, üdülni. Amint megjött Lilláról, újra jött a Petrovics bácsi, hogy nézzünk lakást. Addigra már volt állása, valaki mesélte, hogy alakul a Corvina Kiadó, elment Cserépfalvihoz és felvették. Két lakást néztünk meg az első csak sokára készült volna el, a másodiknál azt mondta a házmester, menjünk a jugoszláv követségre a kulcsért, mire Györgyi elrohant onnan. Aztán kaptuk az Ajtósi Dürer sori lakást.”

A XIV. kerület Tanácsának végrehajtó bizottsága, IX. lakásügyi oszt. Határozat. *“Értesítem, hogy Budapest XIV., Ajtósi Dürer sor 7. I. em. 4. ajtó sz. alatt 2 szobából álló lakást nyilván tartásomban feljegyeztem azzal, hogy a Minisztertanács Titkárság szolgálati lakása, melynek új bérlője CÍM kérésére átírat alatt Tarisznyás Györgyi. 1955. szept. 8. Márkus Mária sk. oszt.vez.”*

Corvina Idegennyelvű Könyvkiadó, 1995. III. 17. *“Értesítem, hogy Önt a mai nappal kezdő fordító szerkesztői beosztásban vállalatunk állományába vettem. Fizetését a Np. Min. 32-1182/1954. sz. utasítása alapján 6/a szakszám szerint, nyelvpótlékkal együtt havi 1600-ban állapítom meg.*

Cserépfalvi Imre”

Cserépfalvi Imre, a Corvina akkori igazgatója így emlékezik vissza:

“A személyzetisünk jött hozzám, röviddel megalakulásunk után, hogy ajánlottak neki egy művelt, több nyelvet beszélő művészettörténész-

nőt, itt is van, bemutatná. Bejött Györgyi, nem mondta, hogy börtönből szabadult, de a megjelenése különös volt, mintha egy más égitestről pottyant volna ide. Belső izgalom fűtötte, rövid válaszokat adott, érződött, hogy nagy súlyok nyomják. Kellett egy kis idő, amíg feloldódott és amíg kiderült, milyen kiváló, mennyire átlagon felüli és milyen szeretetre méltó.”

Vályi Gábor, a kiadó akkori irodalmi vezetője: “Mikor először találkoztunk, alig tudott beszélni, nehezen találta a szavakat. Később tudtam meg, hogy ez a közel négyévi magánzárka következménye.”

Az első munkábemenés két szívszorító kalanddal járt. Táskájában a börtön elbocsátó levelével és a nagynénjétől kapott 100 forinttal utazott az autóbuszon.

Zökkent a busz és ő rálépett a szomszédja lábára. A férfi ráförmedt: - Nem tud vigyázni? - És Györgyi, mielőtt észbekapott, azt felelte: - Jelentem, igenis tudok. - Mire beért a kiadóba, felfedezte, hogy nincs meg a levéltárcája a szabadulólevéllel és a pénzével. Zokogva ment haza. Másnap a levélszekrénybe bedobva talált meg mindent - volt a zsebtolvajban betyárbecsület, börtönből szabadultat nem akart megkárosítani.

“... semmi hátrány nem érheti...”

A mama az Országos Nyugdíjintézetnek, 1958. júl. 18.:

“Azzal a kéréssel fordulok a Nyugdíjintézethez, hogy jelenlegi kivételezett nyugellátásom helyett (600,- Ft) állandó és megélhetésemet biztosító nyugdíjat folyósítani szíveskedjenek.

1950. szeptemberében az ÁVH őrizetbe vett, 3 évig voltam magánzárkában, kihallgatás, ítélet vagy internálás nélkül, 1953. szeptemberében szabadultam. Férfjem akit velem együtt tartóztattak le, 1952. aug. 30-án a börtön nélkülségei következtében a Mosonyi utcai rabkórházban meghalt. A börtönben súlyos operáción estem át, melynek következtében erősen csökkent munkaképességű vagyok. Miután otthonunk teljesen elveszett, a szó szoros értelmében egy szál rongyos ruhában maradtunk édesanyámmal, aki jelenleg 78 éves és akit szintén

börtönben tartottak 3 évig. Pedagógiai munkát fizikai és idegállapotom következtében nem tudok folytatni, holott 17 évi szolgálat után kétszer annyi fizetést kaphatnék, mint jelenlegi orvosírnoki beosztásomban.

Tavaly folyósítottak számomra 270,- Ft úgynevezett kivételezett nyugdíjat egyévi időtartamra. Most azt kérem, hogy olyan összegű nyugdíjat folyósítsanak számomra - vagy özvegyi vagy saját pedagógusi nyugdíj címén - , mely elegendő ahhoz, hogy belőle megélhessek. Ilyen értelmű kérésemet a Minisztertanács Titkárságához, Apró Antal elvtárshoz is benyújtottam.”

Újab levél a Nyugdíjintézethez egy hónap múlva, augusztus 29-én:

“1958. aug. 1-jei keltezéssel, 1974175 törzsszámmal azt az értesítést kaptam, hogy az özvegyi nyugdíjként kapott 600,- Ft kivételes nyugellátást megszüntetik, miután kereső foglalkozást folytatok. Fizetésem 900,- Ft, stb...”

Ezután a mama még több hasonló kérvényt írt - mind hasonlóképpen eredménytelen volt. Kapott viszont egy levelet ő is, a nagymama is már 1956. augusztus 10-én, 10-1916/56. sz. alatt, mely szerint őket “alaptalanul internálták, ezért emiatt semmi hátrány nem érheti”.

Harc az apa holttestéért

Részlet a Belügyminisztériumhoz 1959. november 11-én intézett kérvényből:

“... 1955-ben kerestük Apám sírját, megtudtuk, hogy Tárkányos néven anyakönyvezték, talán tévedésből, talán más okból. A névkiigazítást megkaptuk. (...) 1956-ban kértem Apám exhumálását. Pőcze vezérőrnaggyal beszéltem, aki azt mondta, hogy meg kell várni, míg az azon a területen fekvőket mind exhumálják. Az idén már a sírjához sem mehettünk oda, mert a temetőnek azt a részét nem szabad megközelíteni, az irodán pedig azt mondták, a jelen rendelkezés értelmében semmiféle felvilágosítást nem adhatnak rabsírról...”

Györgyi 1959. december 4-i levele az Igazságügy-miniszterhez:

“...Apámat szabadulásom óta szeretnénk eltemetni, mert fájdalmas, sőt elviselhetetlen az a

gondolat, hogy rabsírban fekszik és még a parcella közelébe se lehet menni. 1959. nov. 26-i keltezéssel engedélyt kaptam a BM titkárságától, hogy eltemethessem. Ma, dec. 4-én közölték velem a Temetkezési Vállalatnál, hogy tizedmagával fekszik a rákoskeresztúri köztemető 301. parcella 4. sor 33. sz. sírban. Újra a BM titkárságához fordultam, ahol azt a felvilágosítást kaptam, hogy kérjem az igazságügyi-minisztériumból Apám rehabilitálását, ennek az iratnak a birtokában aztán jelentkezzem a BM-ben, akkor felnyitják a sírt és exhumálás után kiadják Apám holttestét.”

Erre a kérvényre azt válaszolta az Igazságügyi-minisztérium 1960. január 22-én, dr. Várszegi István főelőadó s.k. aláírásával, hogy “Az elhunyt édesapával szemben az igazságügyi szervek nem hoztak határozatot, illetve büntető eljárás alapján elítélve nem volt. Ennek folytán kegyelmi rehabilitálásnak nincs tárgya.³⁵ Exhumálási kérelem elbírálása kizárólagosan a Belügyminisztérium hatáskörébe tartozik.”

Újabb és újabb kérvényezések után végre megkapták az engedélyt. Györgyi elbeszéléséből és Farkas Istvánéból tudom, hogy több sírt kibontottak. Az exhumálásnál jelent volt dr. Pongrácz Sándor paksi főorvos, az apa barátja is, aki jól ismerte, tudta, hogy a könyökcsonthoz duzzadt, mert egyszer leesett a lóról, ismerte a fogazatát - de ő sem tudta azonosítani. Mint a főorvos elmondta, a legszörnyűbb azt volt, hogy minden fejfa alatt tíz holttest fekszik, tíz a szorzószám.

Farkas István: “Szóval nem találták meg, akkor kis márványtáblát készítették, arra vésették a nevét és felakasztották a tabáni templom falára. Ez volt a temetés.”

Rehabilitálás

Ugyancsak Györgyi férje meséli: “Amikor megkapták az Ajtósi Dürer sori lakást és összesen 55 ezer forintot, mindenki bízta Györgyit, adjon be új kérvényt, hiszen vagyonuk veszett el és voltak rehabilitáltak, akik egymaguk többet kaptak, mit ők hárman. Erre Györgyi kihallgatást kért a Pénzügyi Minisztériumban egy

vezető tisztviselőtől, akinek aztán bevitt egy listát az elveszett vagyontárgyakról, érték feltüntetésével: összesen 469 ezer forintot mutatott ki.”

1956. július 24-én az Igazságügyi-minisztériumtól 130/1956.I.M.R. jelzéssel, a miniszter aláírásával a következő levelet kapta:

“Rehabilitációjával kapcsolatban eddig 55.000 forint készpénzt, lakást és munkahelyet kapott. Ezel túlmenően, a Büntető perrendtartás (1951. évi III. tv. és 1954. évi V. tv.) 233. par. (1) bek. és 234. par. (3) bek. alapján - letartóztatása, illetőleg elítélése miatti jövedelemkiesése és ingóvagyonában történt károsodása következtében 80.000 Ft anyagi kártalanítást állapított meg.”

Farkas István: “A pénzügy-minisztériumi vezetővel való beszélgetésben a legérdekesebb az volt, hogy az egyszerre szomorkás szemmel nézett rá és azt mondta: - Én megértem magát, mert én is voltam börtönben, de szerencsémre és a Horthy-rendszer börtönében voltam.”

A nagymama nyugdíjának felemelését is többször kérvényezték, eredménytelenül. A nyugdíja 220 forint maradt.

Záboji Marit is rehabilitálták: akkor már Németországban élt (NSZK). Budapesti sógora kapta meg az írást - de Mari jóval hamarabb értesült róla, a Szabad Európa egyik munkatársától.

Györgyi 1960. augusztus 15-én férjhez ment Farkas István műfordító és újságíróhoz, aki akkor az MTI, később a Daily News című, angol nyelvű magyar napilap munkatársa volt. Tizenkilenc évig éltek együtt, korrekt, kifogástalan házasságban. Sokat utaztak.

Találkozások és emlékezések

Mrazovicsot Györgyi 1964. szeptemberében látta viszont. Ezt a férj mondja el:

“Dalmáciába készültünk, a követségen már tudták, hogy Györgyi vízumot kér. Egy hölgy jelentkezett a Corvinában Györgyinél, egy diplomata nagyon szép horvát felesége, Dragica, aki protokoll-szolgálatokat tett a követségnek,

és üdvözlést hozott Györgyinek a követ útján Mrazovicstól. Tudtuk, hogy Mrazovics az Elnöki Tanács tagja, de félre van állítva, a Vadásztársaság vezetője, nyugatiakkal érintkezik. Félreállítására ellenére neve és tekintélye van. Zágrábba érve meglátogattuk, már várt bennünket, jött ki hatalmas léptekkel és azt mondta: - Györgyi, maguk a legkedvesebb vendégeim! - így üdvözölte. Én akkor ismerkedtem meg vele. Magas, szikár ember, látszik rajta, hogy tekintélyt parancsoló valaki, cselekvő ember, 'a doer', ahogy az angol mondja. Vendégül látott a városi étteremben, a Gradszki podrumban, nagyon kellemes hely, én az asztalnál Xenia nevű feleségével angolul társalogtam. Mrazovics foglalt nekünk szállodai szobát, ő is fizette. Megbeszétük, hogy találkozunk másnap a Gradszki Podrum kávéházában, itt Györgyi megkért, hagyjam őket magukra. Elmentem lófrálni a városba. Jó kétórás beszélgetés lehetett, vagy még több, majd elbúcsúztunk és lementünk Makarszkába. Visszafelé lerobbant az autónk, Mrazovics pénzt adott kölcsön a kijavítására és megint volt egy közös vacsora, aztán hazajöttünk. Én tehát háromszor találkoztam vele és a feleségével, nagyon kedves nő. Mrazovics politikáról és gazdaságról beszélt, semmi egyébéről. Györgyi aztán csak annyit mesélt négy szemközti beszélgetésükről, hogy Mrazovics azt mondta, utasításra kellett megnősülnie, mert az előzmények után diplomataként nem maradhatott nőtlen."

Nekem csak ennyit mesélt: Mrazovics azt mondta "Ugye tudja, hogy nem tehettem semmit?"

Itthoni találkozásokról is kérdeztem Farkas Istvánt. Ezt mondta: "Tudja, milyen szelíd és tartózkodó volt Györgyi, többször előfordult, hogy valahol nyilvános helyen megláttuk az egyik ávóst, egy nagy darab kopasz embert, de erre nem reagált különösen. Egyetlen egyszer fordult elő, valahol színházban voltunk, hogy az előadás szünetében meglátta Alapyt, az ügyészt, akit én már ismertem, azt hiszem a Mindszenty-perből, ahol tolmácsként működtem és akkor alig bírtam visszatartani, hogy oda ne menjen hozzá és ne mondjon neki valamit. Ez volt az egyetlen ilyen alkalom."

Nem beszélt arról, miken ment keresztül még sorstárs anyjának sem, de a szabadulás után többször voltak váratlan ájulásai. Így egyszer a kiadóban telefonhoz hívták és mikor kiderült, hogy a Belügyminisztériumból keresik, elvágódott, percekig feküdt eszméletlenül. Én vettem át a kagylót, kiderült, hogy megtalálták valami régi fényképeiket (szinte semmi emléküik nem maradt, a Budakeszi úti lakást valaki az utolsó szögig kipucolta). 36 Egy más alkalommal a férjével ment a Szépművészeti Múzeumban és a jugoszláv követség látványa úgy megrémítette, hogy ott kellett lefektetni a követség kerítésére.

Györgyi mesélte, egy tihanyi nyaralás után: "A múzeumban kiállítást néztem, amikor bejött egy férfi. Méregettük egymást, ki is ez, honnan ismerem? Hirtelen rájöttem és majdnem felkiáltottam: Hiszen maga hordta a börtönben az ételt! Gondolhatod, mennyire megörültünk egymásnak. Akkor tudtam meg, hogy Bíró Károlynak hívják."

Az őir sorsa is megérdemelné az ismertetést. Röviden: dr. Bíró Károly 1926-ban született. Apja vendéglőjében dolgozott, majd 1946-ban ösztöndíjjal Lausanne-ba ment a szállodás főiskolára. 1949. nyarán végzett és mert Budapestről azt az ígéretet kapta, hogy itthon egyenesen szállodaigazgatóvá nevezik ki, hazajött, jelentkezett Csillag elvtársnál, a magyar szállodák "főnökénél" (Rákosi rokonánál). Néhány nap múlva egy kis beszélgetésre behívták az Andrássy út 60-ba. Mint a "svájci kémcsoporthoz tagja", 15 évet kapott, Vácott és a Gyűjtőjében töltötte, az utolsó két évet Csolnokon, a szénbányában (ahová a recskieket büntetésből küldték). 1956. október 6-án mindannyiukat teherautóval Pestre hozták, a rákoskeresztúri temetőben, Rajk temetésén rakták ki őket, ott kapták a szabadító leveleket. Szülei időközben meghaltak. Eleinte szemet trógerolt a Ganz Villamossági Műveknél, majd a Béke szállóba került éjszakai üzletvezetőként. Pályája csúcsán a Hilton vezérigazgatója, majd nyugdíjba menéséig Ausztráliában, az ottani Hilton marketingfőnöke volt.

Kis-Győry Ilona, a Corvina Kiadó művészeti szerkesztőségének titkárnője mondja: "Bíró

Károly néha meglátogatta Györgyit a szerkesztőségben. Úgy éreztem, a közös sors következtében valami cinkosság köti össze őket.”

1989-ben én is beszéltem Bíró Károllyal. Elmondta, hogy ő - ahogyan nevezte magát: a Rajk-pör tartalékos kémje - háziszolga volt a Gyújtóban, óriási alumíniumedényben, egy társával, rúdon hordták szét az ételt, de a Kisfogházba nem léhettek be, a bejáratnál le kellett tenni az edényt. Így, az ajtóból, néha meglátott bent egy nőt, egy év alatt talán tíz alkalommal. *“Mérhetetlen derű és nyugalom áradt belőle, csak úgy visszasugárzott. Csodálény volt, nem született hozzá hasonló”* - emlékszik vissza.

Bíró Livia, a Corvina volt igazgatónője ezt mondja: *“Első pillanattól nagyon tiszteltem őt és a közös munka és közös utazások során mind jobban megszerettem. Nem beszélt a börtönről, de egy-egy megjegyzést elejtett. Így arra a kérdésemre, miért úgy rendezi be a főszerkesztői szobáját, hogy a titkárnőnek át kelljen járnia rajta, ahelyett, hogy kint ülne és felfogná a hozzá igyekvőket, azt mondta: Nem tudom elviselni azt a tudatot, hogy esetleg kimegy a szobából, bezárja a folyosóra nyíló ajtót és nem tudok ki-menni, be vagyok zárva.”*

Többször utaztunk együtt, Corvinás kiadványok ügyében, így egyszer a Szovjet Köztársaságok sorozat érdekében Örményországba. Györgyi itt úgy érezte, hazaérkezett. Elmondta az örményeknek, hogy ő is félig az, elbűvölte őket. Minden rejtett kincsüket előhordták, a művészek kézzől kézre adtak minket. Búcsúestet rendeztek a tiszteletünkre, a kiadó egyik munkatársa lakásán egy kollektíva egész nap sütötte-főzte az örmény specialitásokat. Pohárköszöntők Györgyre, aki velük énekelte az örmény dalokat és a körtánc közepén, egyedül, örmény táncot járt. Reveláció volt ez az út számomra.”

Kis-Győry Ilonka mondja: *“Nem lehetett tőle a múltjáról érdeklődni, csak megsejteni lehetett. Egyszer megjelent Örkény Egypercesei közt néhány olyan írás, amelyet valamilyen hivatalos iratból merített és csak a címadással jelezte a saját hozzáállását. Ezek közt a “Ballada*

az igazságról” dr.Klein Antal vallomásából idézett, Györgyit is említi. Egy kolléga lelkesen mutatta neki: Györgyike, bekerült az irodalomba! Györgyi teljesen kiborult, így magából kikelve sosem láttam. Megittam egy kis teával, lassan összeszedte magát és sírva telefonált a férjének, jöjjön azonnal érte, vigye haza, nem tudja elviselni, a per eseményeinek felidézését.

Örkény István: Ballada az igazságról

“Elnök:

Végül is hogyan találkozott Mrazoviccsal? Milyen körülmények között kérte meg önt, hogy rendezzen a birtokán, Biritó-pusztán vadászatot?

Klein:

Mint mondtam Mrazovics jugoszláv követet 1948. február óta nemigen láttam egészen őszig. 1948. szeptember végén egyszer bent voltunk Pakson. Tarisznyás Györgyi megkért arra, hogy Mrazovics követ egy-két társával szeretne nálam vadászni, engedjem azt meg. Azt mondtam, szívesen. Utána Mrazovics kért meg arra, hogy minthogy barátaival autón jön le vadászni, tegyem meg azt, hogy kocsival jöjjenek ki az úgynevezett 6-os útra, a budapest-szekszárdi főútra, mert ott szeli az országutat a dülőlút, a 6-os utat a 116-os kilométerkönél, ahol a MÁVAUT-nak is megállója van. Várjam ott és vigyem be, mert inkognitóban akar ott vadászni. Én ezt meg is ígértem. Rá egy napra kimentem a 6-os útra, ahol a dülőlút metszi és vártam. Tarisznyás Györgyi már ott volt, azt mondtam, Mrazovics őt is meghívta, hogy jöjjön el. Körülbelül egy félóra múlva megérkezett Mrazovics követ. Kiszállt autójából, ő és egy zöld lódenkabátos, fekete szemüveges férfi, akit én nem ismertem. Rövid üdvözlés után ráültek a kocsimra, melyet én hajtottam be egészen Biritó-pusztá határáig. Távol az épületektől megálltunk, ők leszálltak Tarisznyás Györgyivel együtt, átvették a Tarisznyás Györgyi által hozott élelmet és két vadászpuskát. Ők hárman bementek a vadászterületre, engem megkértek arra, hogy várjam meg őket, körülbelül két és fél óra múlva visszajöttek és akkor én ismét kivittem őket kocsimmal az országútra. Az országúton várakozó autóra ketten felszálltak, én pedig Tarisznyás Györgyit az én kocsimmal

ismét bevitettem Paksra.

Elnök:

Rajk Lászlónak milyen szerepe volt ezen az úgynevezett vadászaton?

Klein:

Kérem, én Rajk Lászlót nem ismerem, nem ismertem, soha nem láttam. Most hatóságilag szembesítették vele, akkor ismertem fel benne azt a férfit, aki akkor Mrazoviccsal zöld lódenkabátban és szemüvegben volt.

Elnök:

Most is felismeri benne?

Klein:

(Hosszan végignézi Rajk Lászlót.) Igen!"

(Rajk László és társai a Népbíróság előtt. Szikra, 1949.)

Egyszer a villamosról szállt le hirtelen, reszkető térddel, mert meglátta a kihallgatóját, Bauert.

Egy humoros találkozás: Amikor már a Gellérthegy oldalába, a Mihály utcába költöztek (férjhez menése után), jó minőségű kokszot akart szerezni a központi fűtéshez. A Tüzép-telepen egy férfi, aki a rendelést felvette, váratlanul ezt mondta: - Persze, hogy a legjobbat kapja Györgyike. Hát nem ismert meg engem? - Nem. - Így sem? - és eltakarta az arcát, csak a szemét hagyta szabadon, úgy ahogy a kukucsálón láthatta Györgyit. Így már ráismert.

Epilógus

Mikor már mindannyian, akik ismertük és szerettük - sokan voltunk - azt hittük, hogy egyenesbe jött, kibontakozhattak képességei, el lehet felejtetni mindazt, ami történt vele, hiszen ez most az igazi élete, ez a kiegyensúlyozott és tevékeny intellektuális élet, akkor lépett közbe a sors.

A rák kegyetlen formában támadta meg, négy éven keresztül rengeteget szenvedett. Fájdalmas, halálos betegsége alatt anyja ápolta, férje odaadóan, szeretettel mindent megtett, hogy felvidítsa és megkönnyítse sorsát, szomszédok, barátok, kollégák vették körül.

1979. március 12-én halt meg. Ötvennyolc évet élt.

Az egyetlen megmaradt kisgyerekkori kép

12 évesen, Pakson a szülőkkel

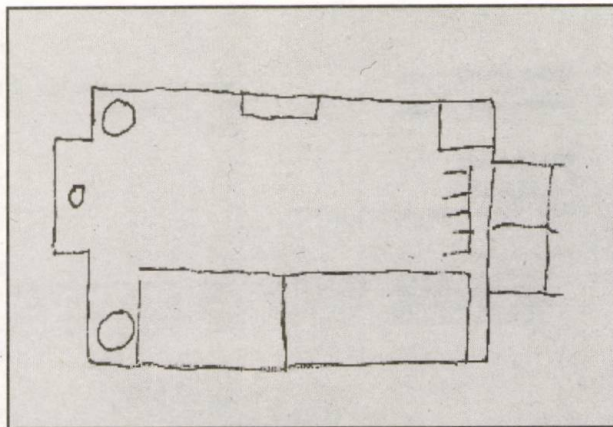

A nagykövet menyasszonya (1948-49)

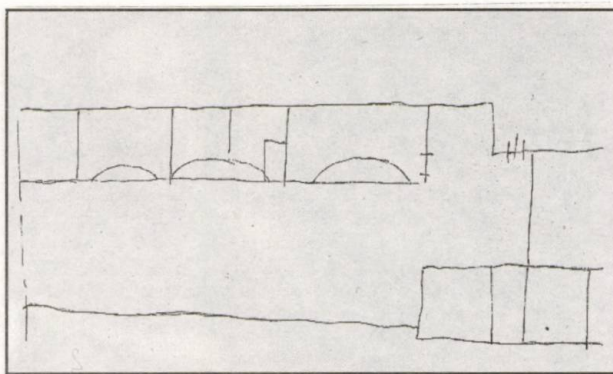
Édesapjával 1943-ban

A Gyűjtő cellája

Justus Pál, a Rajk-pör egyik vádlója, Corvinás kollégánk

A váci fegyház kórházának alagsora

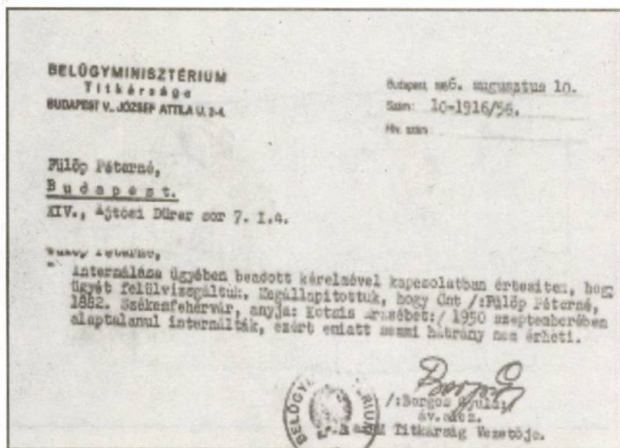

Záboji Mari és családja 1957 tavaszán, Németországban

	Január	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December
1											1	
2											2	
3											3	
4											4	
5											5	
6											6	
7											7	
8											8	
9											9	
10											10	
11											11	
12											12	
13											13	
14											14	
15											15	
16											16	
17											17	
18											18	
19											19	
20											20	
21											21	
22											22	
23											23	
24											24	
25											25	
26											26	
27											27	
28											28	
29											29	
30											30	
31											31	

1954-es naptárlap

Ügyirat (1956)

Lonkai Ilu, Corvinás kollegánk

A nagymama 1970-ben, 88 évesen

Veress Pál festő és felesége, V. Deák Éva

A nagymama 80 fölött

A fiatalasszony

Szentmihályi János egyetemi tanár és felesége

Jegyzetek

1

Született 1891. december 3-án, meghalt 1952. augusztus 3-án. 1919-től 1949-ig, lánya lefogatásáig Paks főjegyzője volt.

2

Tarisznyásné Fülöpp Margit, a mama, 1902-ben született, tanítóképzőt végzett, polgári iskolában tanított 1939-től. Börtönből szabadulása után orvosírnok és segédasszisztens lett a Trefort utcai rendelőben.

3

A nagymama 1882-ben született Pakson, 1971-ben halt meg Budapesten.

4

Cs. Ajtmatov: Dazsmila szerelme, Európa 1960
Cs. Ajtmatov: Piroskendős jegenyécském, Bukaresti Irodalmi Kiadó 1960
F. Gladkov: A lélek mélyén, Európa 1960
L. Nyikulin: A gyáva, Európa 1961
E. Malcev: Térj be minden házba, Európa 1963
A. Nyeverov: Élni akarok, Európa 1965
I. Erenburg: Julio Jurenito, Európa 1966
I. Erenburg: Tröszt, Európa 1967
V. Katajev: Gyógyír a feledésre, Európa 1969
J. Coubard: Theodorakis. Görögország - álom és lázálom, Gondolat 1971
Langer: München. Régi képtár, Corvina 1976
H. Otto: A Maria-ügy, Európa 1981
Saját műve: Örmény karácsony, Egyetemi Nyomda 1943 (doktori disszertáció), és egy tanulmány a Goncourt-fivérek művészetelméletéről.

5

Nem egy börtönből szabadult, ártatlanul meghurcolt ember került oda ekkor - állítólag az ő elhelyezésük érdekében alapították a kiadót -, így a Rajk-per egy másik áldozata, Justus Pál, a nagy műveltségű, mindig segítőkész szociáldemokrata képviselő, Tito volt partizánja, a Rádió és az MTI alelnöke, Shakespeare szonettjeinek fordítója. Itt dolgozott Noel Field, Balabán Péter, Pődör László, csupa politikai börtönviselt, nyelveket tudó, művelt ember.

6

Karlo Mrazovics 1919-től volt kommunista párttag, a spanyol polgárháborúban a nemzetközi brigád katonája, a fasizmus elleni harcban a jugoszláv néphadsereg tagja. Budapest után, 1948. szeptemberétől rövid ideig Moszkvában volt nagykövet, majd a horvát parlament elnöke

lett, tartalékos vezérőrnagy, a jugoszláv Elnöki Tanács tagja. 1987. szeptember 23-án meghalt.

7

Záboji Endréné Szabó Mária. A férje Paksról származott és ő 1939-től sokszor járt Tarisznyáséknál Pakson. Tisztviselő volt az Igazságügy-minisztérium egyik vállalatának dolgozója. 1950-től 1953-ig rab, utána előadó az Iparművészeti Alap kereskedelmi vállalatnál. 1956. őszén az első bécsi hajókirándulások egyikén vett részt, október 23-a Bécsben érte. A férje a fiaival utánament, Németországban és Ausztriában élnek, a kölni Deutschland Funk rádió magyar adásánál dolgozott.

8

Dr. Bauer Miklós ezredes. Az ávótól egy külkereskedelmi vállalathoz került jogtanácsosként, onnan ment nyugdíjba. A mama meséli: *"Györgyi szabadulása után történt, hogy egyszer együtt mentünk a Fő utcán, szembe jött egy férfi, köszönt, nyújtotta a kezét de Györgyi nem fogadta el. - Csak nem haragszik rám Györgyike? Tudhatja, hogy parancsra tettem. - Györgyi: Nem kellett volna akkorákat ütnie. - Ez volt Bauer"*.

9

Nemes Erzs. Ő mondta el nekem, sajnos részletesebben kikérdezni már nem állt módomban, hosszú betegség után meghalt.

10

Tzner úrnak hívták a fodrászt, nem találtam meg.

11

Vándor Györgyi: A rémület éjszakái. München, 1974, Aurora könyvek.

12

Eddig volt igaz a történet, ennek kezdve egy szó sem igaz.

13

Dr. Kélin Antal (1885-1979) volt földbirtokos, Tolna megye főispánja, majd kisgazdapárti képviselő, 1949-től 1956-ig börtönben volt, majd rehabilitálták, 1960-ban ment Nyugatra a fiához, Ausztriában halt meg 94 éves korában.

14

Azért hagyták meg neki, mert 1939-ben kiállt a Parlamentben a Volksbund ellen.

15

Farkas Vladimir AVH-s ezredes.

16 Kovács István, az MDP Központi Vez. tag

17

Szűcs Ernő AVH-s ezredes, Péter Gábor helyettese, később a katonai elhárítás vezetője. 1950 őszén Péter Gábor tartóztatta le, a börtönben agyonverték a fivérével együtt.

18

Bjelkint, az NKVD kelet-európai részlegének főnökét is letartóztatták a Szovjetúnióban. 1953-ban a Berija-per során kivégezték.

19

Szász Béla írja Minden kényszer nélkül (Európa-História, 1989) című könyvében, hogy egy villa pincéjében tartották és amikor felvitték az emeletre kihallgatásra, útközben átvezették egy hűtőszobán, ahol *“gyümölcsös dűsan megrakott polcok illetoztak”* - szokatlan jelenség azokban az években.

20

Ez az *“alkalom”* valószínűleg nem véletlen volt, hanem egyszerűen provokáció. A mama szerint soha, egy pillanatra sem hagyták Györgyit egyedül.

21

A Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai osztálya a szovjet hadsereg szolgálatához kapcsolódó deffenzív kémszolgálat volt, gerince a régi magyar hadsereg tisztjei (például Pálffy György).

22

Györgyi mesélte: Ő is, Mari is tartotta magát az alaposan beléjük sulykolt szabályhoz: senkinek sem mondhatják meg a nevüket.

23

Babonából-e, vagy azért, mert tilos volt kiszabadulást emlegetni, Györgyi több levelében is *“kialakulást”* írt helyette.

24

Györgyi nagyon rendszeresen élt, módszeresen tartotta erőben magát. Napota tornázott - valamelyik börtönparancsnok, talán a kegyetlen (később ugyancsak lecsukott) Bánkúti egyszer a többiek előtt példaként emlegette -, olvasott, tanult.

25

Fél évvel előbb 1953. március 5-én halt meg.

26

Az ÁVH nem únta meg ezeket a megszorításokat: hány sort írhat, hányat kaphat, mikor. A sok megkötöttség csak a szabadulás előtti hónapokban enyhült valamelyest.

27

Még 15 hónapig kellett rá várnia.

28

Valójában 1955. februárjában szabadult, 3 és fél hónapot elengedtek!

29

Erre az Igazságügyminisztérium egy kis *“sajtcédulán”* válaszol 1954. április 1-jén: *“Értesítem önt, hogy leánya érdekében beadott kegyelmi kérelme nem volt teljesíthető. Hajdók Józsefné főelőadó sk., a kiadmány hitelül Réthiné.”*

30

Hamisított aláírás

31

Dr. Beleznay Géza mérnök, Györgyi unokatestvére, Merényiné első házasságából

32

Valószínűleg nem enneél a fogkezelésnél történt, hanem még a Rajk-pör előtt, hogy Györgyit két civilruhás őr elvitte a fogorvosi rendelőbe (alighanem a Kapás utcába), foghúzásra. A fogorvos érzéstelenítő injekciót akart adni, de az őr közbelépett és megtiltotta.

33

Ez lehetett az a villa, hol egy időben *“háziőrizetben”* volt. Több elítélt is említ Virányos úti villát, Brankov Lázár három, közös kertbe zárt Varázs utcait, ami párhuzamos a Virányos úttal (XII. ker.), tehát valószínűleg ugyanarról van szó. Brankov szerint a pincékben cellák és vallató helyiségek voltak.

34

Ez valószínűleg Vándor Györgyi, aki a könyvében azt írja, már a perújítás és felmentés után kerültek össze. Györgyi német dalokat tanított neki.

35

Kiemelés tőlem. - D.É.

36

A mama barátnője, Valkányiné meséli: *“1949. szeptember 16-án összetalálkoztam Gerővel, megbeszéltük, hogy másnap meglátogatom őket. Közel laktunk, másnap átmentem, ott a leszedett vacsoraasztal, ők nincsenek sehol. Néhány napra rá a szomszédok mesélték, hogy teherautók jöttek és az emberek elvitték Tarisznýásék minden holmiját, még a kutyájukat is.”*

(Az interjúkat készítette és az anyagot összegyűjtötte: Deák Éva)

– VÉGE –

A megsarcolt hátország

Beregnyei Miklós

Német katonák Paks főutcáján

Igaz ugyan, hogy Paksot elkerülték a II. világháború frontjai, nem voltak utcai harcok, ám ennek ellenére megtizedelődött az akkori nagyközség lakossága. Sajnos, nincs pontos adat arról, hogy hányan kaptak behívó parancsot és kerültek a frontra, majd hadifogságba, de nem sokat tévedhetünk ha számukat ezer főre saccoljuk. Azt tudjuk, hogy közel 200 fő esett el a különböző frontokon.

Igen nagy veszteség az 1944 nyarán felállított gettó lakóinak deportálása, hiszen a közel 1500 fő zsidóból csak néhányan éltek túl a holokauszt. Pakson sokan meghaltak 1945-ben ismeretlen körülmények között, illetve a halálozási anyakönyvben ilyen bejegyzés olvasható a halál okáról: szívlövés, haslövés, gyilkosság-szívlövés, erőszakos lövés, robbanás okozta halálos sérülés, lövés okozta halálos sérülés.

Paksra 1944. december 1-jén érkeztek az orosz csapatok. 1944. december 1. és 1945. december 1. között 27 fő halt meg a nagyközségben az előzőekben már felsorolt okok miatt.

Volt olyan időszak, amikor Pakson 6-8000 orosz katona állomásozott, a 3. Ukrán Front parancsnokságának harcálláspontja. Rengeteg menekültet kellett befogadnia Paksnak, aki az oroszok előtt menekült nyugat felé.

Az utóbbi években igen sok könyv jelent meg a hadifoglyokról, a Gulagról, viszont igen kevés az olyan anyag, amely az otthon maradottak sorsát mutatja be. Ebbe a kiszolgáltatott helyzetbe nyújt bepillantást Hernádi Ferencné született Váci Erzsébet visszaemlékező monológja:

Öten voltunk testvérek és mivel az édesapámat korán leszázalékolták, így szüleink nem tudtak tovább taníttatni, viszont a polgárit mind az öten elvégeztük és szakmát tanultunk. A nővérem varrni tanult, én szintén, a legidősebb bátyám pék volt, de nem a szakmájában helyezkedett el, hanem a vasútnál volt forgalmista. A másik bátyám Pesten végzett a GANZ-gyárban, ott tanult és mozdonyvezető lett. Az öcsém három évvel volt fiatalabb nálam, őt megpróbálták taníttatni a szüleink. Beiratták a ke-

reskedelmi iskolába, de őt inkább a futball érdekelte, és otthagytta az iskolát. Végül villanyszereléssel és rádiójavítással foglalkozott. Levelező úton, technikus végzettséget szerzett.

Én 1942-ben ismerkedtem meg a férjemmel, aki a paksi postahivatalnál volt postatiszt. Szerettem volna a postára kerülni, ezért kérelmet adtam be, de hamarosan megjött a válasz: amíg a 18. életévemet be nem töltöm, addig a postán nem dolgozhatom. Így hiába próbált segíteni Kovács Sebestyén Endre, aki a vasútnál, a volt raktáros, apámat jól ismerte, és a postánál is volt ismeretsége.

Közben jövőd férjemet beiskolázták a felsőfokú postatiszti tanfolyamra. Az igazgatóság értesítette az akkori hivatalvezetőt, hogy ha valakit fel akar venni, akkor engem ideiglenes kiegészítőnek felvehet. Így kerültem a postára - a férjem helyére - ideiglenesen, és ott minden munkaterületet végigcsináltam. A távirdából ötösre vizsgáztam, aztán az egyesített felvételnél voltam, majd a rovatoláshoz kerültem mint ideiglenes kiegészítő.

Ez nem tartott nagyon sokáig, mert közben a férjemet behívták katonának. Akkor meghosszabbították a szerződésemet.

1944. április 10-én volt az esküvőnk, illetve 9-én a polgári és 10-én az egyházi esküvő. A férjem 1944. augusztus 20-án volt utoljára itthon szabadságon.

Először Kecskeméten volt tiszti tanfolyamon, majd ezután a frontra került. Leveleket kaptam tőle amíg Magyarországon volt, amíg a posta működött. Aztán mindig rosszabb lett a helyzet, és már egymás után jöttek a menekültek és egyre közelebb került hozzánk a front.

A legidősebb bátyám aki a vasútnál volt forgalmista, Erdély visszacsatolásakor Székelyhídra került, ám a front közeledtével menekülniük kellett. Azt már csak később tudtam meg, amikor már az oroszok itt voltak, hogy Szolnokig jutottak el, ott a menekülteket átvitték a hídon, majd felrobbantották a hidat és mindenük a túlparton maradt, odaveszett. A bátyám és családja ott rekedt. Szolnokon nagy harcok voltak. Hogy a család, a két gyerek éhen ne haljon, egy

malomba kezdett dolgozni. Ám egy orosz támadásnál aknatalálat érte a malmot, a bátyám légnyomást kapott és rohant ki a malomból. Ekkor lőtték hátba, egyesek szerint a németek, mások szerint az oroszok. A sógornőm végső kétségbeesésében visszaindult Székelyhídra, gyalog a két gyerekkel. Útközben a kisfia meghalt, aztán amikor hazaért már mindenüket széthordták. Édesanyja öngyilkos lett.

Közben Pakshoz is közeledtek az oroszok és elérték a Duna túlsó partját, onnan lőtték át rendszeresen Paksra. Úgy, hogy a vasútállomástól a városba nem lehetett a főutcán közlekedni. A Sánchegy tetején jártunk, árkokat kihasználva közlekedtünk, mert örökké lőtték a túlparttól.

Szegény Zalakovics Erzsi a fordrászüzletben volt, és az egyik golyó pontosan a gerincében akadt meg, úgy hogy lebénuult. A temetőben úgy van a sírjára írva, hogy hősi halott.

Amikor már nagyon közel volt a front, a plébános úr a templomban kihirdette, hogy szeretné Paksot megmenteni, ezért mindenki tartózkodjon a fegyverhasználatától, és ő egy fehér zászlóval elmegy az orosz csapatok elé. Azt nem tudom, hogy elment-e, a lényeg az, hogy Pakson nem voltak harcok.

1944. novemberében a hivatalvezető kifizetett bennünket, három havi bért adott, mert a hivatalban lévő pénzt már nem lehetett beszolgáltatni, így ebből fizette ki a bérünket. Ebből a pénzből vásároltunk be karácsony előtt a Kiss Kálmán és Társa áruházban.

A férjemről csak annyit tudtam, hogy a pesti harcokban vetették be. Küldött egy levelezőlapot, hogy volt a sógornőmnél, és a nővérem adott neki ruhát, amit magával vitt, ha esetleg úgy adódik, akkor legyen mibe átöltöznie. Erre nem volt ideje, mert fogságba esett.

1945. decemberében a harcoló csapatok tovább mentek, Pakson viszont megalakult a kommandó a volt rendőrkapitányság területén. A postafőnököt behívták, és azt az utasítást adták neki, hogy a postát be kell indítani. Hívassa

be a dolgozókat. Lássa el zöld karszalaggal, orosz betűkkel a szalagon tüntesse fel pirossal: Posta, így szabadon közlekedhetünk.

A háború alatt a síneket felszedték, Bölske után, majdnem Dunaföldvárig nem volt sín. Ezért a postát is csak kerülő úton kaptuk. A legelső postaérkezés az zsákban volt, és csak levelek voltak. Az első zárlattal én is kaptam egy levelet, ebben írta meg a férjem, hogy fog-ságba esett és viszik őket Debrecenbe, onnan majd valószínű rövidesen haza fog jönni. Négy év lett belőle.

Ferinek egy nagybátyja Debrecenben volt polgár iskolai igazgató, ő írt egyik kollégájának, hogy érdeklődjön Feri után. Persze jött a válasz, hogy nincs Debrecenben a férjem. Ezután egy jó ideig nem is kaptam a férjemtől semmi üzenetet, igaz a posta sem nagyon működött.

A postai küldeményeket Dunaföldváron gyűjtötték össze, különböző irányokba szortírozták és egy dunaföldvári postás hozta Paksra, természetesen orosz kocsin.

Az oroszok bejövetelének első napjaiban a szüleim házában voltam és hallgattuk ahogy az orosz katonák nótázva vonultak a Dunaföldvári úton. Egyik reggel 6 orosz katona jött, stafírun-gomat és sok mást összeszedtek és elvitték. Nagyon féltünk és néhány nap múlva én átmentem a Baki néni féle házba, ahol egy tanító házaspár lakott. Egy pár napig itt voltam, míg egy reggel beállított vagy tíz orosz a házba. A tanító felesége azt mondta, hogy feküdjek az ágy közepére és dunyhával meg takaróval beágyazott engem. Már egy órán keresztül ott voltam. Ezek ott mindent összekutattak, a tanítónak a feleségét nem bántották, de enni-valót kértek tőle. Akkor a tanító átment az édes-apámnak mondani, hogy valahogyan hívja át az oroszokat, mert az ágyba bevetve, hátha rám találnak. Ekkor az édesapám átjött, áthívta az oroszokat borozni. Az oroszok át is mentek, közben édesapám visszajött és a tanítóékkal együtt felöltöztettek egy hosszú fekete ruhába, kendőt tettek a fejemre és a vállamra, és bejöt-tünk a városba, a Kalap utcába az anyósomékhoz. Az anyósom mikor meglátott, megrémült,

mert az ő házuk tele volt oroszsal. Akkor most hova menjek? Végül felkísértek Hizerékhez a Mária utcába. Ott nem voltak oroszok. Teri néni azt mondta, maradjak náluk, mert hozzájuk még nem jöttek orosz katonák. A biztonság kedvéért odakészítettek egy nagy kosár kukoricát, azért, hogy ha bejönnének az oroszok, akkor azt fogom morzsolni. Így is történt, de az egyik orosz aki bejött, az a kezemről észrevette, hogy nem vagyok öreg. Odajött, megrázta az államot és elkezdett nevetni és mondta, hogy apáca, hókusz-pókusz vetette a keresztet.

Azt mondta: most elmegy, de többedmagával jön vissza. No, itt sem maradhatok, most mi legyen? Közben jött az apósom is meg az édes-apám is. Az apósom azt a hírt hozta, hogy náluk nincs orosz katona, édesapám pedig azt, hogy haza ne menjek, mert náluk nagyok sok orosz van. Egy zenekar volt ott, melynek vezetője egy ukrán volt, fehér orosznak mondta magát, és hogy ő vallásos ember, magyarul is tudott. Így az anyósomékhöz mentem, és a sógornőm is ide jött, addig egy pincében búj el. Egy darabig nem is volt probléma, ám egyszer jött egy orosz katona, hogy helyet kell biztosítani egy orvos-nak. A nagy szobát meg a kisebb szobát oda kellett adni, nekünk a konyhába kellett kihú-zódni. Közben az anyósom egy Regina nevű menhelyi kislányt tartott, aki nagyon köhögött. Az első napokban nem volt probléma, az orosz orvos bemutatkozott és rendesen viselkedett. Az a katona, aki helyet keresett az orvosnak, az egy kicsit tudott magyarul és ő mondta, hogy a doktor rendes ember, de a többivel azért vigyáz-zunk. No jó, hát mi bízunk is benne. Aztán hoztak nagy zsák krumplit, szózt szalonnát és azt nekünk meg kellett főzni. Azt ették vacso-rára, amikor megjöttek.

Ez az orosz orvos meghallotta, hogy a Regina mennyire köhög. Mondja nekem: "Liza tudok egy olyan gyógyszerész, ahol gyógyszert lehet kapni, menjen vala, beszerzi." Hű, mondom most mit csináljak? Hogy menjek el ezzel az oroszsal? Elmentünk a Pálvölgyi Feri bácsiék-hoz. Kopogok és intek a Pálvölgyinak, hogy én nem tehetek róla, Pálvölgyi is int, hogy tudja, csak menjünk be. Bementünk és az orosz orvos minden fiókot kihuzogatott és egy csomó

gyógyszert összeszedett. Pálvölgyi megjegyezte, hogy most már be is zárhatja a patikát, neki nem maradt semmi. Hazamentünk és gyógyszer adott Reginának, hogy azt szedje be. Pálvölgyi Feri bácsi mesélte, hogy mikor eljöttünk, olyan társaság jött, akik még a lakást is feltúrták.

Egyik nap beállítottak egy kövér kacsával, meg még valamilyen hússal. A kacsát meg kellett pucolni és sütni. Közben jött a tolmács, mondta, hogy a nagy szobában terítsünk meg, mert a doktor az ő sleppjével jön vacsorázni, és engem is meg Klárit is meghív vacsorázni.

Ez már nekünk nagyon gyanús volt, mert közben még hoztak egy csomó bort is. Na mondom, ha ezek itt elkezdenek inni, akkor nekünk itt nem lesz maradásunk. Megbeszétük Klárral, hogy ha lehet, akkor mi az ajtó közelébe ülünk. A vacsora alatt az orvos nagyon sokat ivott, és elkezdte magyarázni, hogy Klári aludjon az egyik ágyban, én a másikban, majd ő itt lesz és vigyáz ránk. Ekkor már nagyon féltünk, de szerencsére az orosz tolmács megszűgta, hogy menjünk el. Mi gyorsan kijöttünk a szobából, az oroszok annyira be voltak rúgva, hogy már felállni is alig tudtak. Mi a spájzba akarunk elbújni, de a tolmács azt tanácsolta, hogy ne oda, mert ott keresni fog az orvos. Valóban keresett is bennünket, ám mi egy dupla ajtó közé bújtunk, és az ajtó elé állt a tolmács. Az orosz orvos szidta a tolmácsot, üvöltött és tovább keresett bennünket. Mi félelmünkben kiszaladtunk az udvarra, majd átmentünk a Hirs Kati néni udvarába. Hiába kopogtunk, szóltunk, Kati néni nem hallhatta, nem nyitott ajtót, így a disznóólban bújtunk meg, ott töltöttük az éjszakát. Hajnal fele tudtunk bemenni Kati nénihez, de ekkorra már agyonfagytunk. Tél volt, hideg volt és még egy kabát sem volt rajtunk. Kati néni forró teát itatott velünk, és bebújtatott az ágyba. Egy darabig itt voltunk, mert itt még nem voltak oroszok.

Én közben jártam a postára és egyszer találkoztam az orosz orvossal, ki akartam őt kerülni, de ő megismert. Odajött és azt mondta: Liza, hogy-hogy elmentetek, hiszen milyen jól szórakoztunk!” Én mondtam, hogy a doktor annyit

ivott, hogy ..... Úgy tett, mintha nagyon bánthatna.

Közben én rendszeresen bejártam a postára dolgozni és egyszer megint kaptam egy levelet a férjemtől, írta, hogy viszik őket Oroszországba. Ezután egy évig semmit nem tudtam a férjemről.

Közben az oroszok hoztak két lovat az édesapámékhoz, agyon akarták lőni, mert már állni is alig tudott a két szerencsétlen állat. Apám kérte őket, hogy ne lőjék le, majd ő gondjukat viseli. Arra gondolt, hogy fuvarozgat majd ezzel a két lóval, amennyiben a gazdái nem keresik. A lovakat ugyan nem keresték, de a szomszédunkban volt egy kilencgyerekes család és papám az egyik lovat nekik adta. A rokonságban voltak olyanok, akik kocsit tudtak csinálni. Így ezzel a kocsival járt el a papám a bölcskei vasútállomásra, mert oda már jött tehervonat, azokon rengeteg ember, és mindenki csereberélt. Jöttek a csereberélők és ezeket fuvarozta be Paksra. Ekkor még csak Bölcskéig volt vasút, onnan Paksig gyalog vagy szekérrel jöttek be az emberek.

Férjemről egy évig semmi hír nem jött. Akkor kaptam az első vöröskeresztes lapot, így tudtam hogy él.

Az orosz parancsnokság rendszeresítette a járatot és minden másnap jött posta Dunaföldvárról. Aztán nagyon lassan, de javult a helyzet és szerencsére vége lett a millpengő világnak is. De ez már egy másik történet, vagy talán egy másik élet...

Német katonák Paks főutcáján

Emlékezzünk Dr. Erdélyi Aladárra

115 éve született Dr. Erdélyi Aladár földbirtokos, ügyvéd, jogtudós, országgyűlési képviselő, egyetemi magántanár. Teste a paksi Kálvárián pihen 1949 óta. A Haeffner István szerkesztette Országgyűlési Almanach az alábbiakat írta róla:

1880-ban született Tótszerdahelyen, Zala vármegyében, ahol édes atyja nagybirtokos és évek hosszú során át a megyei szabadelvű párt elnöke volt. Középiskoláit Győrött, Székesfehérváron és Esztergomban végete, főiskolai tanulmányait pedig Budapesten a tudományegyetem jogi fakultásán. Ügyvédi oklevelet nyervén Pakson folytatott ügyvédi praxist s onnan vonult be 1915. márciusában önkéntesnek a 29. sz. m. kir. honvéddal ogezredhez, amelynek kötelékében küzdötte végig, legutóbb mint tartalékos zászlós, a bukovinai s az olaszországi harcokat, miközben vitéz magatartásáért több ízben kitüntetésben részesült. Leszerelése után nem folytatta tovább ügyvédi praxisát, hanem tolnamegyei birtokán gazdálkodott, ami mellett azonban jogtudományi tanulmányokkal is foglalkozott. Korábbi ilyenmű munkásságának eredménye "A régi magyar családi hitbizomány története és joga" című kétkötetes műve, melyet a Magyar

még a háború után, ugyancsak a pozsonyi egyetem az egyházjog tanárának hívta meg, tanszékét azonban a forradalom zűrzavarai között már el nem foglalhatta. Tudományos munkásságát honorálta 1931-ben a szegedi tudományegyetem is, amikor a perjog tanárának hívta meg, - ezúttal sem került azonban sor tanszéke elfoglalására, mert ez politikai pályájának feláldozásával járt volna.

A politikában a háborúból való visszatérése után kezdett szerepelni, eleinte csak Tolnában, ahol birtoka fekszik s ahol a törvényhatósági bizottság tagja már régóta, később azonban képviselőnek is fellépett és miután 1920-ban kisgazda-programmal kisebbségben maradt a paksi kerületben, 1922-ben sikerült e kerület mandátumát elhódítania annak volt nemzetgyűlési képviselőjétől, Bodor Györgytől. A nemzetgyűlésen kezdettől fogva jelentős szerepet játszott: több beszéde és előadói jelentése komoly méltatásra talált s őszinte, szókimondó magatartása nagy népszerűséget szerzett neki. Az agrárérdekeket képviselte mindig nagy súllyal és erővel, de a közélet egyetlen terrénját sem hanyagolta el és gyakran mondott a kormánypárt padsoraiból szokatlanul erős kritikát a kormány politikájáról, kivált adóügyekben és a közélet tisztaság kérdéseiben. Az 1926-iki választásokon két helyen is megválasztották: Pakson és Cegléden, s ekkor a két mandátum közül a ceglédit tartotta meg, amellyel Lendvai István felett aratott értékes győzelmet. A képviselőházban is az egységespárt soraiban foglalt helyet, folytatva eddig politikáját, melynek különös súlyt kölcsönözött az, hogy pártján belül is igyekezett visszaszorítani a mindinkább elburjánzó protekcionizust, amely akkoriban főképpen egyes kedvezményezett vállalatoknak a kormány által tuldimenzionált vagy indokolatlan támogatásában nyilatkozott meg. Ilyen kérdésekről többször mondott az egységespárt konferenciáin is messze visszhangzó beszédeket. Az 1931. évi választásokon újra a ceglédi kerület egységespárti mandátumát nyerte el.

ACSÁDI ROZÁLIA

MADÁRSÍRÁS

Madársírás az ének
a fényből szőtt tavak fölött.
Csak egyszer még látnád
a felhőkbe költözött lepkék
sugaras táncát,
csak egyszer még látnád
a kibomló réteket!
Jaj, apám,
sohasem létezett bűnösebb imádság,
mint amit mondok érted,
sohasem létezett!
Ólmosodik az idő,
feketülnek a kertek,
gyérülő lombba dermed az alkonyat.
Sodorja, viszi arcodat,
ellobbantja a szél:
magukhoz emelnek a fák,
a száraz gallyak,
véred virágba alvad
s tenyeredből kipereg a sárga homok.

SZEPTEMBER

Tört színeket borít a fény a fákra
ebben a se nyár - se őszi délutánban,
csak az estévé kékiült lobbanásban
ismerek rá az elparázslott nyárra.

Némán mozdul a megsebzett mozdulat
egyszer még érintve a messzeséget:
dálíarózsák lángszirmával éget
arcodra tűzfoltokat az alkonyat.

SZARVASOK NYOMÁBAN

szarvasok nyomában
át erdön és réten
kutatva az ösvényt
a szűk mindenségben
árnyék-gyalogúton
vadrózsavörösben
vetkőző fák között

csontig vetkőzötte
vergődünk mi ketten
s nem tehetünk panaszt:
az időtlenségbe
szöktetjük a tavaszt

CSAPÓ ZSOLT

ŐSZI ERDŐ

Ősz van, nehéz sóhajtással
Zúg a szél a sárga lombok felett,
Előtte illemtudóan elhajolnak a fák
S főhajtvá köszöntik az őszi szelet.

Bükk leányok, tölgy legények
S az összes többi, a gyertyán gyerekek
Mind-mind üzemnek Földanyónak,
Küldik Neki a rengeteg levelet.

Megköszönik Neki mindazt, mit
Értük az elmúlt 50 évben tett,
Hogy mindegyikükből 50 évre
Egy-egy gyönyörű fa lehetett.

Megköszönik gyökerükkel, ki mélyen,
Ki szétterülve öleli a drága Földet,
Tűző naptól, rút vihartól
Megvédi azt, ki szülte őket!

MÚLÓ IDŐ

Vége Macska léptekkel, nesztelen
Messzire osont a Nyár,
Hogy helyét átadja másnak,
Már az Őszé lett a határ.
S nem csak a Nyár, elment más is
A gyönyörű diákélet,
És helyét betöltötte szívemben
Valami komoly s végleges:
az ÉLET...

KUTI HORVÁTH GYÖRGY

ŐSZI ERDŐBEN

Ballag a fák között az alkony,
mélabúsan az őszi dérben
az északi szél ma vihart hoz,
riadt vadak szökkenek széjjel.

Ágak recsegnek, avar zizeg,
beleborzong a táj egészen.
A piktör-ősz lombot színez,
mit kikezdett már az enyészet.

Egy picinyke viharvert madár,
Ki tudja mi okból itt rekedt
oly szép hangon zengi szép dalát,
mintha tavasz lenne, kikelet.

NYÁRTEMETÉS

Fényravatal.
A fák már gyászban állnak.
Sorban hullnak a szirmai
a kései virágnak.

Szélciterán
pendülnek méla árnyak,
bronz avarban szökken az ősz,
hőse az elmúlásnak.

Varjúcsapat
fölszentelt papja károg,
majd elhúzza a gyászmenet
dérrel vert őszi tájon...

LÁSZLÓ-KOVÁCS GYULA

HARMADIK ÉNEK

mint mikor felkúszik a láb
s a mellkas szorításában a szív csendes
forradalma

drámává alakul
arcod elvész a ködben
s alakod látomás csupán
tollam hegyéből kibontakozó harmadik
ének

kiáltás
és zsoltár a megmaradottakért
miért Uram e szenvedés?
ostorod néma parancsa!
e tartós láz
s e folytonos körmenet?
Cesareában nyár van itt meg ősz
mintha hazát cseréltek volna az évszakok
fázom

Uram s kiperegnek ujjaim közül az
evangélium lapjai
mosolyod elomló dáliák mosolya

ne hidd hogy a vers nem érted szól
s nem érted emelkedik magasba a víz fölött
repülő sirály
a szél
amely felitítja a hajnali esőt nem érted létezik
s a mosoly az arcomon
az elomló dáliák mosolya
az őszbe csavarodó kert a lassan elfogyó hold
mint testem mely anyám testéből nőtt ki
és mint ölelésem...

LOVÁSZI ENRE

AVARZAVAR

Magadban kárt okozol,
A felső tízezer tékozol.

A szegénység új áldozatokat keres,
Ott tűnik fel, ahol a tűzhely deres.

A nyomorúság nyomasztó nyomása,
Éhes gyermekek hangos sírása.
Az erdő legalja az avar,
Mindenki, aki teheti
Rátapos és leköpi,
Ez senkit sem zavar.

A lehullt levelek gyarapodnak,
A szellők egyre csak fújnak.

Majd egy erős szélvihartól,
Az avar felszáll a porból.

A levél-felhő ellepi az eget,
Ledönti a tehetetlen tehetőseket.

Nincs már, aki taposna,
Az erdő mindet kidobta
Magából,
Magától.

OLÁH ZOLTÁN

AKÁR EGY HÓVIRÁG

Varjak szállnak s tűnődsz az ősz Dunán
megsiratod.
S hallgat ő is, mert minden nyár után
árván hagyod.

Halk szél öli az erdő árnyait
alkonyattá.
Csak zavarnád a halak álmait,
ha maradnál.

Elmész. Visszajössz-e - kérdik a fák
hajladozva.
Igen, akár egy hóvirág
tavaszra.

A PAKSI SZILVAFÁK

A paksi szilvafákra
kéket alszik már az éj.
Azt álmodja minden szem
bőrén a hold hamva él.

Szilvafák, vén szilvafák
kis utcák koszorúja
illatukkal messze hull
valamennyiünk bújja.

KESERGŐ

Őszi paksolásomnak az idén is vége.
A fecskék margót húztak az alkonyi égre.
Olvashatatlan sorok a telesírt csillagok.

A másnapra sirállyá messzeszállt levelek
álmaimban már többezer éves leletek,
s a vén fák közt a padok: barnák, mert nem
maradok.

Hát őszi paksolásomnak most is csak vége.
A fecskék margót húztak az alkonyi égre.
Meghülnek a hajnalok, ők se tudják hol vagyok.

JÖTTEM

Volt gimn. osztálytársaimnak

Jöttem öt év évszakát
virrasztva vállamon,
kibontani lombokkal
elhajló arcotok a szélből,
előhívni hold mögé bújt
mosolyotok,
könnyemhez lapuló könnyeteket
felfűzni az emlékezet
árvalányhajú fonalára...

Jöttem megosztani veletek
volt termek és iskolapadok
csöndjét,
amiből kinyílt annyi szerelem
az égre...

Jöttem kihallgatva
hűvös éjszakák szívverését
fölnézve az ág-erezetű égre...
Jöttem, - fölöttem mindig
a legárvább csillag ragyog,
"vagyok, aki voltam
s leszek, aki vagyok."

SÜTKEI GÁBOR

1970. december 31-én születtem Szekszárdon. 16 éves koromban ragadtam először tollat. Nagy hatással van rám Babits Mihály költészete. 18 éves korom óta publikálok rendszeresen a Tolnai Népújságban.

SZENTENDRE

Öreg házak csendes kis utcák
a falakon cégér, címerek,
sok a külföldi, idegen turista
aki az utcákon jár, ténfereg.
Hintók járnak, lódobogás
veri fel a csöndet,
befordulok egy kapualjba.
Csak az árnyékom követ.

LEVÉLTÁR

A levéltár titkokat rejteget
akták között találunk régi
szép verseket. Itt rejtőzik

a múlt a jövő számára
évszámok kerülnek az
akták hátára.
Kosztolányi, Babits verse
itt szépen megpihen
a kert fáitól
ősz búcsúzik szeliden.

VÁNDOR

Koszorút fon hajadba
a deres őszi reggel,
fogd meg hátizsáкод
és csendesen menj el.

BABITS MIHÁLY HAZATÉRÉSE

Zöld tornácos kicsi ház,
utcára nyíló ablakok
hallgatják
a patak zaját,
még fent vagyok.
Búcsút int a nyár az őszenek
patakparton elidőznek
fent már ragyognak a csillagok,
édes otthon hát újra
itt vagyok.

ŐSZ

Deres hírt hoznak
az esti szelek
hullanak a fákról
rozsdás falevelek.

MADÁRÉLET

Felettünk csillagos az ég
gondtalanok a tájak
madárdal - hangos a rét
a fiókák eledelt várnak.

EGY LÁNYHOZ

Írok ma egy őszi szerenádöt
hogy holnapra másképp
lássad a világot.
Szíved bánat gyöttri,
fessd színesre szobádat.
Asztalodon illetozzon

négy évszak virága.
Gyönyörködjön benne
két szemed világa.

A FÖLDMŰVES DALA

Simítja arcomat a esti szellő
reggelre tán, a tavasz is eljő,
kisüt a nap, megfürdeti arcom
elkezdem földemen
mindennapi harcom.

FALEVÉL

Ősszel lehullsz,
s eltipornak,
ez a sorsod sárguló
falevél.
Sírhatod, - hiába! - hogy
segítsenek, hogy ne bántsák
a többi falevelet.
Léted annyi csupán, mint
egy papírlapé,
melyet összegyűrten
elhajítanak.

TÉLI CSALÁDI KÖR

Téli álmukat alusszák a falucskák
lent messze délen, kormos havas,
háztetők látszanak ilyenkor
egész télen, kemence körül pihen
a ház apraja nagyja. Nagypó
a tűz mellett mesél, a kicsiket
álomba ringatja.

KEDVES BARÁTNŐM

Meddő órán írom e versemet neked
magam előtt látom ibolyakék szemed.
Szőke hajad fűrjeit lobogtatja a szél,
lehull az ágról egy elsárgult falevél.

ITTHAGYLAK

Itthagylak az esti szürkületben
megnézem, ha kelnek a csillagok,
bolyongok az erdő sűrűjében,
szívok tüdőmbe fenyő illatot.

ERDÉLY 1992.

Ma is látom Erdély pusztulását
házak heverték romokban,
kis játékfeszület keresztt
ott heverték a homokban.
Erős volt a zsarnok
gyenge volt a nép,
s az óriás bulldózer a házakat
kártavárként döntötte szét.

BÚCSÚZÁS

Búcsúzó a festői tájtól
búcsúznak tőlem a nagy hegyek,
zsákomat a hátamra akasztom
s lassan én is tovább megyek.

AJÁNLÁS

Dísztavirat helyett
tartósabb egy emlék,
úgy olvasd el kérlek
mintha veled lennék.
Kórházi ágyadon
foghatnám a kezéd
fogadd a fiútól
aki nagyon szeret.

SZARKA JÓZSEF

ÖRÖK ESTE

Elvérző Nap, madárlomb szomorúsága libben,
arcok oltalmában parázsló tavak
egyszer volt könnycseppek, a vér végső alakjai,
nemtelen tölgyek közt harmatléptekkel
érkezik a hold farkasok éhe.
Örök este, sóhaj lép ki a csönd kapuján,
s egy férfi kezében felizzik az étek,
lehullnak halk szavai. Valahol felsír
a lángalkatú virág. Valahol megszólal egy
jégfuvola
ó mily messze a gyermekkor eperablakai,
csupa bánat a rózsaszín ösvény.
Fekszem a múlt ezüst sírkamráiban, nőm
hajában dérgyöngy, ruhája északi fény.
Hol vagytok fehér éjszakák, ? idegen szél ül
a hó ormain, idegen köd tánca a sebesült Nap

kínja alatt. Elbuldokolt már az illat,
szép szemét behunyni készül a szarvas.
Örök este, az óra megállt, az asztalomon lánkol
a bor,
a pohár üvegén át látom égne a könyvek,
lobogtok kedveseim... Egy férfi megy a dűlön,
szót vált magával, nyomában lépked az éj.

SÖTÉTEN KIÖMLESZ

Átlépsz a pillantások rezgésén,
de az összekócolt ujjaknak
hiába mutatsz Saturnusgyűrűt,
s az arcok halmaiban
hiába kutatsz arcod után,
- jaj félsz-e?
Lépteddel csörrennek a percek,
csillagok dróthálóin mielőtt
meghal a szemed,
még átfénylesz egyszer rajtam,
némán szólsz beszélj, mondd,
hogy illatpiramis ragyog,
hogy tavasz van...
- Aztán mégis a tél,
a fagykaptárakból előrajzanak
a csillámok,
megszurkálják szívemet,
és sötétben kiömlesz belőlem
megint.

REJTOZKODÓ

Szivárványhullát mosolyos vermek mélyén,
a szerelemkutakban illattá bomlót
ha kérde, ha széllal koncolt szavaim
szívem függői világítanak mellkasomban,
akkor a barka-szemű évszak
pirkadat-lejtőin felfelé kapaszkodik
megint a fájdalom!,
lehullt madárdalokat gyűjt,
bánatán átítatja őket a kert is,
csendpiramisok árnylabirintusaiban eltévedt
percek kristályosodnak emlékké,
a hajnal vízgyöngy-peremén átfordul
kiáltásod, nyikorgó szemeidből
fehér holló száll a bíbor-magasba,
akkor elbújnak, elrejtőznek a sutogások,
rémület-zátanyokra futnak vitárlás ködök
szendergő reményeid,
akkor minden igaz felejtő önmagát,

*lángsövényeken túl féktelen holt-tenger éled,
begyűjti kóbor napjainkat,
cserjék, nádasok rimázkodását,
akkor kihullunk a világból egy percre,
hogy életünkért könyörögghessen
valaki.*

Párbeszéd a sztoicizmus és epikureizmus halálfölfogásáról

MISZLAI GYULA

“Ajánlatos elgondolkodni a halálról”

Epikurosz

I.

GYÖRGY: Üdvözöllek barátom, örülök, hogy jössz, ugyanis tájékoztathatlak egy izgalmas szellemi élményemről, melyben a napokban volt részem.

ANDRÁS: Én is köszöntelek, és hasonlóképp szeretnék majd beszámolni utolsó találkozásunk óta ért intellektuális benyomásaimról, pontosan egy érdekes könyvről, de kíváncsian hallgatlak előbb.

GYÖRGY: Egy általam ismeretlen társaságba vitt el egy barátom, akik rendszeresen összejönnek és ilyenkor egy előre meghatározott témáról beszélgetnek, vitatkoznak úgy, hogy igyekeznek mindenki felkészülni előtte vagy egy-két ember referál a vitaanyagáról. Ez történt a legutóbb.

ANDRÁS: Mi volt most a megbeszélte téma?

GYÖRGY: Előtte még elmondom: 6-8 állandó személyt jelent a kör, az a kemény mag évek alatt jegecesedett ki. Barátomtól tudtam, hogy szívesen fogadnak új vendégeket, de tapintatosan próbának teszik ki a friss jövevényeket, ezért aztán némi szorongással indultam el hozzájuk. Az esték programanyagát személyes életük termeli ki, így beszélgettek már önismeretről, a meggyőződésből vagy a szokásból fakadó erények különbségéről, de vitatkoztak a káromkodásról, a tv nézés hátrányairól is. Az utóbbi két beszélgetésük témája a halál, a halálfélelem, a gyász okozta fájdalom feldolgozása

volt. Az első alkalommal mindezek mindennapi vetületeit járták körül, és a vallások tanításait vették sorra. Legutóbb 2 tag az ókori filozófiai iskolák közül a sztoikus és epikureus halálfölfogását ismertette, s ehhez tartott fölvezető beszédet a házigazda. Miután akkor láttam mindkettőjüket először, azt hiszem nem bántam őket és az ókori auktorok iránt sem leszek tiszteletlen, ha egy-egy kevésbé ismert epikureus, illetve sztoikus gondolkodó után nevezem az egyiküket Philomédosznak a másikat Hekatonnak a továbbiakban.

A beszélgetést magnókazettára vették, erről van egy másolatom nekem is, szívesen lejátszom most, ha nincs ellenedre.

ANDRÁS: Természetesen, kíváncsian várom.

GYÖRGY: Kár, hogy nem láthatod a zömében fiatal embereket, lányokat, ahogyan csillogó szemmel, feszülten hallgatják a két előadót, mintha nem is halál lenne az előadások témája, hanem egy afrikai szafarivadászat. Halljad hát ezt az újmódi tusculanumi beszélgetést.

II.

HÁZIGAZDA: Abban a reményben próbálom vázlatosan összefoglalni a görög filozófiai gondolkodók halálról vallott nézeteit Platónig, hogy ezzel könnyítem az utánam szólók jobb megértését, hogy az általuk mondottak így nem üres térbe helyeződnek. A múlt alkalommal beszélünk arról, hogy a történelem hajnaláról ránk maradt írásos emlékek is mutatják: az eposzokban, dalokban, szertartásszövegekben

megőrzött tapasztalat milyen elementáris része a halálról szóló tudás. Gondolatok a Gilgames eposzra, a tibeti Bardo Thödölra, a Si Kingre, Mózes I. könyvére, az egyiptomi Halottak könyvére, vagy akár a görögök gazdag halálmitológiájára, az eleusiszi misztériumokra.

Kultúrantropológusok némelyike a halottkultuszokból eredezteti a vallásokat is, mivel szerintük az élet bevégezettsége, a halál véglegesség fölött érzett sokk feloldására irányuló igény vezetett a test, lélet, anyagi, szellemi minőségek szétválasztására, mely az elvont gondolkodás kialakulását segítve túlvilági istenképzetek születésébe torkolt.

A primitív népek után itt maradt tárgyi emlékek a fejlettebb kultúrájú népek után maradottakkal együtt arról tanúskodnak: a halál tudata átjárta mindennapjaikat, sorsuk része volt, így elmondható: homo moribundusként éltek le életüket.

A mítoszról részben önállósuló filozófiai gondolkodás első ránk maradt töredéke Anaximandrosztól való, "A létezők szükségképpen abban /az elemben/ pusztulnak el, amelyből keletkeztek, mert számot adnak az idők során egymás ellen elkövetett jogtalanságaikról és megbűnhődnek értük." Ez a gondolat Görögország őslakóinak túlvilágról vallott nézeteire hasonlít, akik szintén a halottak szellemének megbűnhődéséről beszélnek. A szöveg homályossága több értelmezésre ad lehetőséget. Egy valószínű magyarázat szerint a létezésért kell a halállal bűnhődni, mivel a keletkezés "az örök létből való emancipáció, mely büntetendő, mint valami jogtalanság, amiért pusztulással kell fizetni". Az igazi létező meghatározhatatlan, "apeiron", nincsenek tulajdonságai, melyek elpusztulnának, ezért örökkévaló, nem végtelensége miatt. A létezők sokaságában az egyestől elpártolt és pusztulásukban, halálukban levezeklendő jogtalanságot látott Anaximandrosz. Empedoklész az egy arkhé helyett a mindenség négy gyökeréről beszél, melyek keveredéséből áll össze a sokféleség, "nincs születés és nem vég az átkozott halál, csak keveredés van és az elvegyült anyagok kicserélődése", mondja a természetről szóló költeményének egy töredékében. Ugyanitt az emberről "Életükben kicsiny részét tapasztalják meg az életnek, gyorsan halók, füst módjára lévén összeállítva elszállnak". Parmenidész létfilozófiájában nem

tud mit kezdeni az egyedi emberrel, az elmúlással, mivel a létező egy, folyamatos, romolhatatlan, egyedül elgondolható, kimondható. Nem született. "Mert, ha keletkezett nem létezik, s akkor sem, ha ezután akarna keletkezni. Így hát hiányzik a keletkezés és nincs tudás a pusztulásról".

Továbbiakban Püthagorasz és Hérakleitosz halálképe ismertetését Platónéval együtt teszem. Ő ugyanis gyűjtőmedenceként fogadta magába az addigi iskolák áramlatait, a visszaemlékezés tanában kimutathatóak az előző két gondolkodótól átvett elemek. A halálról szóló írását, a Phaidónt föllapozva a következő kérdések megválaszolására tett kísérletet olvashatjuk:

Halhatatlan-e a lélek, ha igen ez miképp bizonyítható. Milyen lesz az élete a halál után, miért a legjobb a halál utáni lét, s hogyan tehetjük késszé lelkünket erre? A haláltól azért nem kell félni Szókratész szerint, mert amásvilágon a legnagyobb jóban lesz részünk, bátran abban a hitben kell készülni rá, hogy leghívebben itt láthatjuk a valódi valóságot. Lélekkel szemlélve eszméltünk a dolgok igazi mivoltára a halálban, hiszen itt már mentesek vagyunk a test megismerést zavaró apparátusától: látástól, hallástól. A halál voltaképp a lélek eloldozódása, megtisztulása a testtől, mely a börtöne volt.

Ez valószínű póthagoreus, orfikus gondolat.

A halál akkor jó, ha halhatatlan a lélek. Hogyan próbálja Szókratész ezt bizonyítani Püthagorasz, Hérakleitosz tanaira is támaszkodva.

Hérakleitosz még így ír: "... Az emberekre az vár haláluk után, amit nem is sejtenek, és nem is vélnek". "Nagyobb halálrésszel /ugyanis/ nagyobb osztályrészt jut sorsul.

És Platón: a Hádészban a meghaltak lelkei vannak, azok születnek újjá élőként, "Mert nem szülehetnek meg újra, ha nem léteznének", ti, ezt megelőzően a lekeik. "... az élők nem származnak sehonnan más honnan, mint a holtakból".

Hérakleitosz enigmatikus mondatai a platóni gondolatok előzményeként is érthetők: "Halál mind, amennyit ébren látunk, s mind amennyit alva: álom". "Ugyanaz benne van az emberben ébren és halva és fiatalon és öregen. Mert ezek átcsapva azok, s ismét átcsapva ezek".

Utalni lehet itt még a püthagoreusok valószínűleg egyiptomi eredetű lélekvándorlás tanára is.

Hogyan próbálja Szókratész a lélek halhatatlanságát bizonyítani? Minden ellentétes dolog a természetben, s bennünk az önmagával ellentétesből születik, pl. a nagyobb a kisebbből, lassúból a gyorsabb s.í.t. Az ellentétek úgyis származhatnak egymástól, hogy egymásba is átalakulnak: ébrenlevő az álomban levőbe és megfordítva, a halott az élő állapotba és fordítva. Itt megint emlékeztetek Hérakleitoszra. Ilyenképp Szókratész a tapasztalatból származtatott gondolati formák közti analógiák, hasonlóságok segítségével következtet egyikből a másikra, s a szillogisztikus szigorral végigvitt gondolatmenet végeredményét így biztosnak veszi.

Holtak felébredéséhez köti tanuláselméletét is Platón, amely a híres visszaemlékezés tanra épül. A tudás eszerint nem más, mint visszaemlékezés előzetes életünkben szerzett ismereteinkre.

Ha az élők így a halottakból származnak, akkor a léleknek halál után is kell léteznie, hogy újból megszülethessék.

Milyen a lélek természete, a lélek melyik része, milyen lélek lehet halhatatlan?

Érzékszerveinkkel a látható dolgokat érzékeljük, értelmünkkel a láthatatlant fogjuk föl, mely mindig ugyanaz marad. Ilyen a lélek is, kivált mikor érzékszervektől függetlenül saját maga vizsgálódik. Ilyenkor megnyilvánul halhatatlan, örökkévaló természete. Ami tehát halhatatlan, feloszolhatatlan, az gondolkodással megközelíthető. Ilyen a testi tulajdonságoktól megtisztult lélek. Ami sokalakú, feloszló, az gondolkodással nem megközelíthető. Ehhez hasonlít a test. Egy távoli asszociációval megint Hérakleitoszra gondolhatunk: "A láthatatlan illeszkedés erősebb a láthatónál" hangzik egy töredékében.

Van egy árulkodó mondata Platónnak, ugyanis szerinte a láthatatlan lélek a láthatatlan Hádészhoz kerül /aidész a.m. láthatatlan/ s nem oszlik szét, mint azt a legtöbb ember hitte.

Eszerint az akkor élő átlagember nem vallotta, lélek halhatatlanságát, a túlvilági életet lélek nélküli, árnyéklétnek gondolták.

Amelyik lélek salaktanul, vágyak, félelmek nélkül válik el a testtől, a visszalevő időt az istennel tölti, ide csak azok jutnak, akik filozófia által tisztították meg magukat, hiszen "akik

helyes módon foglalkoznak a filozófiával nem készülnek semmi másra csupán arra, hogy meghalnak és halottak lesznek".

A bölcsességet kedvelőt vágyai nem szögeznek a testhez, csak az igazságot követve cselekszik, így lelkét olyan békéssé, zavartalanná tudja alakítani, hogy nemcsak, hogy nem éri meglepetésként a halál, de vágyódik is rá, hogy az istenekkel együtt lehessen, ahol a legtisztább tudásnak, csak a lelki értékeknek lehet boldog részese.

De mi lesz a többi halandóval, mondhatnám ironikusan: velünk?

A kép nem biztató. A testiséggel átitatott lelkek nem oldódnak el a látható világtól, árnyakként látszanak, míg vissza nem születnek valamilyen testbe. A falánkok szamarakba, az igazságtalanok farkasokba, héjákba. Az államügyekkel foglalkozók még lehetnek méhek, darazsak. Püthagoraszra nem is kell utalnom most.

Tudnotok kell, hogy a Phaidón szereplői siralomházban és Szókratész halála előtt néhány órával beszélgetnek a halál utáni létről és ez a tény megemeli a párbeszéd gondolatait. Különös dramaturgiával a halálba menő tanítása vigasztalás is az öt siratók, menekülésre biztatók számára. Mielőtt a méregpoharat kiinná vitatársainak mégegyszer bizonyítani akarja a lélek halhatatlanságát. Ha jól értettem meg, a következő gondolatmenettel: Azt keresi mi az, ami nélkül a létező dolgok okai nem lehetnének okok. Ezek az ideák. A szép, a jó, a nagy, páratlan s.í.t. ideái. A szép dolgok nem egyébtől, a Széptől szépek. Minden szép dolog a szép ideájából részesül, a rútat nem engedve magába. Minden nagy a nagy ideájából és így tovább.

Minden keletkezés a lényegből való részesedés általi. Egy kiindulópont helyes, ha a belőle levont következtetések összhangban vannak egymással. Ha a dolgok létrejötte, létezésének okai az ideák, akkor abból a tényből, hogy léteznek fogalmak, minden egyéb attól kapja nevé, hogy részesedik bennük.

Az ellentéteket magukba foglaló dolgok, melyekről a beszélgetés elején volt szó, nem ugyanazok, mint az ideák, miktől nevüket kapták az ellentétes dolgok.

Az így gondolt ellentétes dolgok közül egyetlen egy sem akar az ellentétévé válni, a nagy kicsivé, vagy megfordítva.

Ha egymásba nem hatolhat nagy és kicsi, szép és rút, mert kitérnek egymás elől, nem keletkezhetnek soha egymásból. Ennek analógiájára: a halált, ami nem fogadja be, az a halhatatlan.

A lélek az, ami nem fogadja be a halált, tehát a lélek halhatatlan. Ezért részesül az istenség létformájában a halál után az ember, s ezért kell nyugodt lélekkel elébe mennie. Természetesen ez a gondolatfutam feltételezi az általános fogalmak, az ideák romolhatatlan létét. Miként az állam befejező részében itt is a lélek túlvilági sorsáról ír mítikus nyelven. Ezt szép kockázatnak mondja ő, melyet varázsigaként kell énekelni. Azt hiszem kimondhatatlan jelenségek leírásánál nem helyszínrajzot adni, nem bemutatni, láttatni akar Platón, hanem vágyakat ébresztetni, látomást kelteni.

Végül mielőtt nektek adnám a szót, e hosszúra nyúlt bevezetőt hadd fejezzem be egy személyes élménnyel. Már talán húsz éve is lehet, hogy olvastam egy sajtóhírt, mely a svéd akadémia Szókratész életéről szóló pályázatáról szól. A különdíjat egy 8 éves kislány kapta ezért a szövegért: "Szókratész bölcs volt. Az emberek közé ment, hogy tanítsa őket, mire azok megölték őt".

Szókratész hosszú időig példát adott arról, hogyan kell szépen élni, hogy az élet erkölcsi tisztasága érintetlen maradjon, és hogyan kell szépen meghalni, ha az már nem tartható fenn tovább. Derűs lélekkel várni a véget, végső megnyugvással, s szinte örömmel hajolni oda hozzá, így szűnni meg létezni. Hiszen belátásunkból fakadó fölismerés az igazi jó meglatását igéri, és ebben részünk lesz, ha cslekedéseinkben lelkünket képessé tettük erre az útra.

A haldokló Szókratésznek még gondja volt rá, hogy figyelmeztesse Kritónt, áldozzanak egy kakast Aszklépiosznak, akinek a betegek gyógyulásukkor szoktak így kedveskedni, utalva arra, hogy az ő halála az életből való kigyógyulás.

III.

PHILODÉMOSZ: Valóban Szókratész máig a bölcs ideáltípusa, aki halálában is folytatni tudta életét, megmutatva, hogy könnyebb a halállal megváltani a szabadságot, mint szolgálással az életet.

Azt hiszem a platóni hegyóriást a jelentősebb

iskolák közül a hellenizmusban egyedül az epikureusok kerültek ki. Az ő tanaikon nevelkedettnek csábító kísérlet lenne az általad mondottakat kritikával illetni még akkor is, ha nem lehet elvitatni a gondolatsoroknak a lenyűgöző egymásba szövődését, melyekben a halálra készülődést, a lélek halhatatlanságáról szóló tanítást, tanuláselméletét összekapcsolja ideatanával, de sajnos akkor a mi témánkra nem kerülne sor.

HEKATÓN: Javasolnám, mielőtt ki-ki a maga anyagát elővenné, mondjunk pár szót a hellenizmusról, próbáljuk megkeresni azokat az okokat, szükségleteket, amelyek a két iskolát létrehozták, s jó félezer évig életben tartották a két vezető filozófiai irányzatként, és azokat az okokat is, amik az annyira eltérő tanok központi problémájává tették a halált.

PHILODÉMOSZ: Úgy gondolom legszembetűnőbb jelenség az egyén helyzetének a megváltozása. A hagyományos polisz méretei, belső szervezettsége, piaci viszonyai, segélyező rendszere, közigazgatása részesévé, alakítójává a szó valódi értelmében lakójává tették a szabad polgárokat. Büszkéek voltak drámaíróikra, olimpiai győzteseikre, szobraikra, épületeikre, kicsit mint saját műveikre, a városra, amit ha kellett életük árán is megvédték. Szophoklész nekik írta darabjait, naponta vitatkozhattak Szókratésszal az agorán, ők maguk választották politikai feljebbvalóikat.

Minden ligetnek, forrásnak volt jószerével egy istene, de az a bensősségesség pillanatok alatt szinte megszűnt. Nagy Sándor 323-ban hal meg, az addigi világ legnagyobb birodalmát hagyja mag után és torzsalkodó hadvezéreit. A hellenizmus legáltalánosabban elfogadott záróéve i.e. 30, mikor Augustus elfoglalja Egyiptomot. Érdekességgént megemlítem a hellenizmus szó a hellemisztai kifejezésből származik a múlt századból, s az elgörögösödött zsidókat jelölték eredetileg vele. Az elfoglat barbár területeket görög telepések, katonák, kereskedők, tisztviselők, hellenizálták. Sakktáblaszerű görög városok épültek Ázsiában is, azonos pénzgazdálkodásra tértek át, a koiné görögöt beszélték a birodalmakban, a kulturális egység részese volt minden hellén, aki azonos szokásokat vett fel, hasonló életmódot folytatott. A helyi

sajátosságok, tradíciók, kultuszok főleg a városok mellett megmaradtak vagy átalakultak szibiózist alkotva a jövevények kultúrájával. Ez a világ az oikumené, ami az akkor ismert lakott világ nagyságát jelentette. E birodalom nehezen átlátható, idegen lakókkal, tradíciókkal kevert univerzum lett.

HÁZIGAZDA: Az új monarchiák, városok gyors gazdasági fejlődésnek indultak, de nőttek az alsó és felső társadalmi rétegek közti különbségek. A falu város közti különbség gyakran a megszállók elleni háborúkba torkolt. A háborúk általában is gyakorivá váltak.

HEKATÓN: Az igazán fontos ügyek a poliszon kívül játszódnak le, az átlagpolgár ezeknek nem alakítója, nem részese közvetlenül, kiszolgáltatottá válik a számára átláthatatlanabbá, idegebbé vált eseményektől. Úgy érzi jobban ki van téve a sors, a szerencse szeszélyeinek. Nem véletlen, hogy az istenek nemzetségében is átrendeződés folyik le. Tükhé, a szerencse istennője a legelőkelőbbek társaságába avanzál.

“Értelmetekről mondjatok le, emberi értelmek nincsen már ezentúl, csak Tükhé”. írja Menandrosz, majd később id. Plinius Fortunáról:

“Minden jót és minden rosszat Fortuna számájára írtak a halandók”.

Az egyéni értékek megvalósulása válik fontosá, ha már a poliszért hozott áldozatoknak - mivel annak formái részben szétestek, átalakultak - nincsenek valós szükségletei. A boldogságot az individuum szabadságában, a személyes sorsban való megnyugvásban, halállal történő megbékélésben látták. Ezért olyan fontosak e korban a misztériumvallások, melyek a síron túli boldog életért akarják kiengesztelni az isteneket. Burjánzanak a babonák, mágikus praktikák is.

A másik karriert befutott isten Szerápisz, alvilági isten volt, az egyiptomi Oszorápisz hellenizált alakja, ki az i.e-i első századokban az egyik legnépszerűbb isten.

Az e korra jellemző vallási szinkretizmus a legkülönbözőbb vallásokat akarta egyeztetni. A hellenista ember a kozmosz polgárának tartja magát, világkultúra, világvallás képviselője.

HEKATÓN: A klasszikus kor emberének céljai egybeestek a polisz céljaival. Visszatérő gondolat a sztoikusoknál: ez a világegyetem egy nagy város, melynek minden lakója egyenlő, s valóban világpolgár. Szemléletes rövidséggel írja le ezt az átalakulást T.S. Eliot: “Az ember nem válik eggyé a világegyetemmel, amíg van valami egyebe, amivel eggyé válhat, azoknak az embereknek, akiknek részük lehetett egy virágzó görög városállom életében, volt valamijük, amivel a világegyetemnél érdekesebb volt eggyé válniuk, akár csak a keresztényeknek. A sztoicizmus az individuum menedéke a közönyös vagy ellenséges világban, mely túl nagy számára, ez az állandó alapja a “fel a fejjel” attitűd számtalan változatának”. Érdekességgént jegyzem meg, jelzi az is, mennyire a kor filozófiája volt a sztoicizmus, hogy szinte valamennyi jelentős képviselője a perifériákról, Szíriából, Afrikából, Kilíkiából, Kisázsziából került Athénba, a sztoa vonzáskörébe.

PHILODÉMOSZ: Különös ellentmondás, míg a kozmopolitává lett hajdani poliszlakó kiszabadul a városállam mindenhatósága alól, addig jóval kiszolgáltatottabb lesz azoktól a körülményektől, melynek alakításához egyre kevesebb hatalma, beleszólása lesz. A városállamhoz kapcsolódó kötelékei eloldódtak, ugyanakkor az őt körülvevő fontos ügyek beleszólásába egyre kisebb lehetősége van. Figyelme magára irányul. Individuális értékek megjelenése nyomon következő az irodalomban, a művészetekben, a filozófusok a dolgok lényegének elemzése helyett az egyén boldogságáról értekeznek, a morális kérdések kerülnek előtérbe. A városállam szabadságával szemben most megnő az egyén szabadsága utáni vágy. Az atomizálódott egyén érzéseit jól fejezi ki egy i.e. 3. sz.-ban élt költő, Leónidasz verse. Fölolvasom az egészet, mert minden sorát jellemzőnek, és természetesen kifejezőbbnek érzem arról, amiről most beszélünk.:

Végtelen ember, a kor, mely hajnalodat megelőzte,
s végtelen az, mely rád vár a halálod után.
Mekkora hát ez a lét, ami megmarad? Oly kicsi kis pont
még kicsi pontnál is, hogyha lehet, kevesebb.

Kurta ki élet lett a tiéd, és még e kevés is
gonddal telt, szomorúbb tán a halál se lehet.
Ily csonthalmazból áll össze az emberi lény, s
még

törne magasba, föl a légbe, a fellegekig.
Lásd be, hiábavaló, ember, hisz a szálnak a
végén

egy soha meg nem szőtt, össze se vont szöveten
ott ül a mindennél, a kiszáradt pók teteménél
szörnyebben meredő, pusztá kopasz koponya.
Napról napra keress hát, ember, minden
erődből,
csöndes, alantjáró, egyszerű életet itt,
s el ne feledkezz róla, míg élők közt leszel élő:
nem vagy más, csak e rossz polyva, mit elfúj a
szél.

(VII/472)

HEKATÓN: Jellemző e korra még a specializálódás, új tudományok alakulnak, filológia, mechanika, irodalomtörténet, földrajztudomány, a szakembereket, a hadimérnököt, az építész, orvost jobban megbecsülik. Megnő a részletek szerepe a művészi ábrázolásban, először utánognak mindennapi jeleneteket, ábrázolási téma lesz a gyermek. Feltalálják a gőzgépet is, de holmi gyerekjátékként használják, a rabszolgamunka megléte ugyanis elképzelhetetlenné tette felhasználásukat.

Jellemző e korra ugyanakkor a monumentális létesítmények létrehozása: ekkor épül a fároszi világítótorony, ami 120 m magas lehetett, az alexandriai Nagy Könyvtárban 700 ezer tekercset őriztek, ugyanitt építik a legnagyobb hajót is, 20-szor nagyobb volt Kolumbusz Santa Mariájánál és 2 ezer evezőhellyel rendelkezett főleg a rómaiak alatt több 10000 km hosszú áthálózat épül ki.

A hellenizmus utolsó évszázadában új hatalom tűnik fel a Földközi-tenger mentén: Róma. E századnak és a császárság első évszázadának története háborúk, politikai belvillongások, palotaforradalmak története. A kor emberének tehát még inkább nő a kiszolgáltatottsága a külső tényezőktől. A punokat legyőző rómaiak ereje rövid idő alatt látványosan növekszik, s lassan az akkori világ urává válnak. Róma történelmi elhivatottságát két sztoikus filozófus: Panaitiosz és Poszeidóniosz fogalmazza meg műveiben. A rómaiság, a romanitas már nem azonos a hellén

szellemmel. Kozmopolitizmust nem ismeri a haza, az állam iránti szeretet. Az ősi virtust jelentő tulajdonságok, a szigorú, puritán elkölcsiség, a kötelességek mindenekelőttisége a haza iránt más emberideált adnak, mint a hellenizmus eszménye volt. Dicsekedni lehetett még id. Cato idejében a görög kifinomultság, nőieség, puhányság megvetésével, és illetlenségkel a kultúrájuk keltette rajongásokat.

A köztársaság bukását, s ezzel a hagyományos értékek részbeni pusztulását is sokan a második pun háborútól eredeztetik. A felsőbb osztályok mérhetetlenül meggazdagodnak, a parasztság kiszorul földjéről, kialakul a falusi proletariátus. A köztársaságot a földkérdés megoldatlansága szüntette meg. Az optimaták és populáriusok, - akik durván az előbbi két osztály képviselői - félévszázados viszályának az augustusi principátus vet véget. Sikerként megőriznie a diktatúra és a köztársaság kompromisszumának a látszatát. De a béke e szélcsendje nem mutatkozott tartósnak, rövid életű császári uralmak, belviszályok váltják egymást, a fényűző, és a cirkuszt, kenyeret követelő néptömegek élete mellett gyakoriak a megvesztegetések, a besúgások a közéletben, a szenátus szolgálékú talpnyalók gyülekeite jobbadán. Nero öngyilkosságba kényszeríti nevelőjét, Senecát. Így jár egy másik sztoikus Thrásea Peatus is, aki nem hajlandó részt venni a császár körüli bohózat eljátszásában. Miután ereit felvágta, így szólt: "Áldozunk a szabadító Juppiternek! Jól figyelj ifjú, és az istenek távoztassák ugyan el a rossz jelet, de olyan időkben születél, amikor jó megerősíteni lelkünket állhatatos példákkal".

Paneldisco

GUTAI ISTVÁN

Zenés életjáték egy részben

Szereplők: Török Péter szomszéd
Katalin
szomszédasszony
Gazda
Gazdasszony
Börzsei Pál vendég
Éva vendégné

Történik egy vidéki ipari városban a lappangás idején

1. szín

Panellakás fojtogatóan szűk szobája. Balra hátul ütött-kopott sarokheverő, fölötte a müncheni olimpián készült plakátnagyságú Balczó-kép. A képtől jobbra könyvespolc, a szűk szobához képest sok könyvvel, a polcon még kis tévé és olcsó lemezjátszó is van. Jobbra ablak /alacsonyabb tömbházak teteje dereng az esti hőséssben/, balra ajtó.

Lakodalmas-rockzene hallatszik: Kombiné, kombiné, csipkés kombiné ... stb. a 3+2 kazettájáról.

Katalin: /kifelé néz az ablakon, fakó pongyolában/ Esik. Szemét hull az égből. Megkéselt tejeszacskók, fél veknik, átvérzett vattalabdacsok, kifacsart citromok, újságcafatok, Van Gogh bakancsai ereszkednek alá, csikkeső szitál, már a második emeletig ér a hulladék...hullaa hull a hulladék... /megfordul, tekintete zavart/

...nemsokára már a mi küszöbünket is nyaldossa a szemét, bedönti az ajtót, ellep bennünket is.

Török: /vesszőseprőt köt, feláll, odamegy Katalinhoz, megrázza a vállát/

Mi van? Hallod?

/Csönd/

Vettél be gyógyszert?

Katalin: /fásultan bólint/

Török: Biztos? Nem többet? /Megsimogatja a nő vállát. Kinéz az ablakon. /Pelyhes, laátolni való hó esik.

Katalin: /sóhajt/ Ezt mondta az orvos is.

“Nyugodjon meg, asszonyom. Most visszahoztuk. Önnek nem szabad. Senkinek se szabad, de Önnek egyenesen tilos eldobni magától... maga jó nő...” Hát ezen már muszáj volt röhögnöm. Majdnem szétrázódott a kimosott gyomrom.

/Hangot vált./

Megint úgy éreztem az előbb, mintha átbillentem volna.

Török: Mindjárt megnyugszol, igaz?

/Visszaül a söprűkötéshez és énekel./

Hull a hó a kéklő hegyeken, a fecskék messze dére...

/Az órájára néz, abbahagyja az éneklést./

...nemsokára indul a brigád...

/Újra énekel/

...Hejhó, hejhó, a hómunkásnak jó...

Katalin: /leül a heverőre, zoknikat párosít, majd stoppol/

Újfent kirúg a hámból az uralkodó osztály?

Török: Jól megérdemelt pihenésüket töltik.

Elfáradtak a termelésben és most aktívan pihennek.

Katalin: Biztosan megint valami prémium esett le. Valami világraszóló munkasiker! Az

lehet az oka, hiszen nincs mostanában

semmiféle nagy népi-nemzeti névnap. Na,

akkor újra szép éjszakánk lesz. A névnapról jut eszembe: délután végre itt volt a szerelő.

Vérzik a torka, azt mondta Yvetről. Szerinte már nem is érdemes megjavítani. Figyelsz rám egyáltalán?

/Szótagolva mondja/ Mo-só-gé-pet kell vennünk!

Török: Micsoda név annak az otromba tákolmánynak! Elfoglalja a fél fürdőszobát. És ha működik, bocsánat, dolgozik, fáradozik, olyan a hangja, mint a Hofher traktornak.

Sokkal jobban illene hozzá valamilyen tenyeres-talpas megszólítás. Mondjuk Mári,

Maris, Bözsi. Esetleg Ilon. Vagy Juci. Yvette?

Ilyen finom névvel társalkodónót kellene foglalkoztatnunk, nem mosógépet.

Katalin: Érdekes, mikor Annuska elkeresztelte, egész humorosnak tartottad. Még a kimenőjét is megbeszélte vele.

/Mintha fölengedne/

“Yvette, kérem, ha behozta a vacsorát, elmehet. Kilencre itthon legyen, a bakákkal vigyázzon!”

Török: Hány éves is a mosógép? Pardon, hány évet szolgált nálunk becsülettel Yvette?

Katalin: Nyolc éve kaptuk. Ajándékba. Most vége. Mosógépet kell vennünk és kész.

Török: A pénz nem számít. Mennyibe kerül?

Katalin: Tizennégyezer.

Török: Akkor mi elcsőbbat veszünk.

Katalin: Nincs olcsóbb. Fölment az ára.

Török: Akkor még ennél is szorgalmasabban dolgozunk. Aki még ennél is szorgalmasabban dolgozik, annak jut. Bír venni mosógépet is!

Ha meg nem bírunk - mert ugye nem dolgozunk elég serényen, - nem veszünk.

Lemegyünk a kertek alá a patakra, szoknyánkat a térdünk fölé gyűrjük */mutatja/* belegázolunk a csermely bűzt gőzölgő vizébe */énekel/* Illoska a patakban fehér ruháját mossa...

Katalin: */felcsattan/* Ne hülyéskedj folyton! Tudod, mit jelent ez? Elemi csapást! Nem bírunk el még egy részletet. Tudod te egyáltalán, mi mennyibe kerül?

Török: */szaval/* Már nem az a kérdés, elvtársak, miből éljünk, hanem */fölemeli a hangját/* hogyan éljünk!

Katalin: */nem is figyel Törökre/* Szétmállanak az ingeid, az ágynemű, a cipőm, szétmállik az egész életünk. Már nem bírom ezt az állandó létbizonytalanságot. Hogyan tudunk eleveickélni harmadikától harmadikáig. Hónapról hónapra, évről évre. Most már elég volt. Már mindenről lemondunk. Többről egyszerűen már nem tudunk lemondani. Amit tudok, megvarrok eská, nem járunk kocsmába, sok szalonnát, zsíroskenyeret meg paprikáskrumplit eszünk, egészségtelenül, de olcsón táplálkozunk, az egész család haját én vágom, pedig a gyomrom majd kifordul, úgy utálom a haját... miről mondunk még le?

Ha tudni akarod, ocsmány szokásom lett: szégyellem magam, ha valamit megveszek. Néha már így vagyok két liter tejjel is. Mi tizenöt éve még mindig úgy élünk, mint a pályakezdők. Ugyanúgy a fenét! Rosszabbul. Akkor legalább még bizakodhattunk, hogy

érdemes. Anna most kezd nagylány lenni.

Tudod te egyáltalán, mennyiért öltöznek ezek a serdülő lányok? Hogy mennyibe kerül egy “nem rossz cucc”? Peti két hónap alatt szétrúg egy pár cipőt. Tudom, mit akarsz mondani: megint jövök a földhözragadt dumámmal, ne károgjak, igaz? Áh hagyjuk! Rettenetes tudni, hogy így éljük le az egész életünket. Ráadásul itt, ebben az átkozott toronyházban. Nincs semmink. Nézz körül! Kiknek van? */A szomszéd lakás felé bökö/* Ezeknek? Hát ennyivel értéktelenebbek lennének náluk? Úgy látszik. Én csak emberi körülményeket...

Török: Hátha mi vagyunk a gyengék, a betegek, a gyámoltalanok, akiknek el kell tűnniük. Ahogy Hietzsche is megmondta.

Katalin: Ezt éltem át gyerekkoromban is. A folytonos kuporgatást.

Török: Miközben sztahanovista atyád Sztálinvárost építette. Majd letette kérges tenyeréből az országépítő munkaeszközét és így szólt fölcseperedő, harmadik gyermekéhez: te tanult ember leszel, Katalin!

Katalin: */elréved/* A nénémmel meg a bátyámmal mi ki-kilestünk az utcára, vártuk, mit hoz. Csokit, néha füget, datolyát is kaptunk. Egyszer alig hozott haza valamint a fizetéséből. Ott álltak a gangon összekapaszkodva. Anya zokogott “mi lesz a gyerekekkel, istenem”, apa a fogát csikorgatta és káromkodott. Nagyon csúnyán káromkodott. Mi meg ott pislogtunk körülöttük. Akkor hallottam először, de akkor sokszor egymás után, mi is az a békekölcsön. Apa eljárt nyaranta a cséplőgéphez is. Aztán ment vissza építeni a magyar ipar büszkeségét.

Török: Rossz helyre rétegeződöttél, angyalom.

Katalin: Tudom, mit akarsz mondani, ne is folytasd, már hallottam néhányszor: te ennél többet már nem tudsz tenni, máskor jobban nézzem meg, kihez megyek férjhez, ha lesz egyáltalán valaki, aki egy hisztériás, bomlott idegzetű nőt elvesz, aki vesz szinestétét, hobbykertjében megtermeli a karalábét, meg tudja javítani a vízcsapot, az ablakszigetelést, tesz-vesz a ház körül, él-hal a családjáért, röviden: kéjes boldogságban ringat a sírig, becsüli bennem a diplomás, tehát ingyenelő nőt.

Török: */tapsol/* Igen. Légy egy termelő ember

oldalbordája, Ofélia. Mint tudod, én a dolgozó néposztályok kitartottja vagyok. Amióta élek, a szemembe vágják, hány forintjába kerülök a munkásállamnak.

/Izmait megfeszíti, hurraoptimista szobor

pózába vágja magát/

Munkásoköl vasököl

Odacsap ahova köll.

/Leenged./ Aki nem reszel, nem kalapál, nem vet vályogot, nem ás, az itt csak eltartott lehet. Engem már az is eltart, aki hármat rá tud vágni kalapáccsal egy darab vasra.

Katalin: Amióta blódlizel, nehezebben ismerem ki magam rajtad. Nem tudom, mikor vicelsz, mikor beszélsz komolyan. Nem tudom kiszámítani a tetteidet. Igaz, az enyéimet sem.

Török: Látod, ennyi év után még mindig tudok meglepetéssel szolgálni.

Katalin: Mennyit kell csinálni?

Török: Holnap hajnalra ötöt. Még jó, hogy öregapám megtanított rá. Amit Miska megtanult, Mihály sem felejtí. És itt van fizetőképes kereslet a vesszőseprő iránt. Nemsokára megkaparintom a városban a vesszőseprő-monopóliumot és én leszek a vesszőseprőkirály. A self-made man. Akkor aztán hófehér paripán elrobogok érted */a szívéhez kap/* és veszek neked színesztévé.

Katalin: A Császár Béla utcaseprést vállal.

Török: Ki az?

Katalin: A lányod új osztályfőnöke.

Török: Akivel a buszon találkoztunk?

Katalin: Igen.

Török: Azt már nem! Szemetet nem söprök!

Csak havat. Én a társadalom mintaadó rétegének tagja vagyok!

Katalin: Nyáron főlsgolálnak a feleségével a Koronában. Gyereket akarnak meg lakást.

Török: A hólapátolás egész más. */Hamis pátosszal/* Hajnali négykor fölkelni, csákányt, lapátot ragadni és a csillagok fényében megküzdeni Tél tábornokkal. Mire fölébrednek a cég dolgozói, tiszta a járda.

Katalin: Kíváncsi vagyok, márciusban hány forintot kapsz ezért.

/A szomszédban az Asszonykám, adj egy kis kimenőt kezdetű dalt éneklik./

Török: Úgy látszik, elkezdődött a nóta, nóta, nótanóta körbejár. Hölgyeim és uraim! Van egy ajánlatom: szinte százszázalékos biztonsággal

megmondom Önöknek a dalok sorrendjét. Van ugyan egy bizonytalansági tényező, nevezetesen az ülésrend, a repertoár az összejövétel eme emelkedett fokán azonban hónapok óta változatlan. Időtálló értékeket fogunk hallani, hölgyeim és uraim! Tehát, nemsokára a mély átéléssel előadott *Mi muzsikus lelkek* című dalban gyönyörködhetünk, azután - mintegy a lelkünk hurjain játszva - felcsendül a dal a huncut párizsi lányról. Ez különben a szomszédom kedvenc zeneműve. Innen egyetlen, de annál merészebb íveléssel a Kertek alatt sátoroznak az olácigányok dallamán suhanunk a Hoppsz te, Zsigáig.

Disc jockey! Disc jockey!

/A dalokat abban a sorrendben éneklik a szomszédban, ahogy Török bekonferálta./

Katalin: Megvan mindenük, de a lépcsőházat teleszórják szeméttel. Az egész környék olyan, mint egy szeméttelep. Nincsenek tekintettel a másik emberre. Úgyis elmennek: megszedik magukat és kertes házat építenek.

Török: Nem ért sokat a múltkori tacepaód. Sőt, olaj volt a tűzre. */Idéz/* "Kedves szomszédok! Ismét föltakarítottam a lépcsőházat, de Önök semmibe veszik a munkámat. Ne dobálják el a cigarettát! A tisztaság mindannyiunk közös érdeke." Másnap reggel megkaptuk a választ: egy lapátnyi csikket a lábtörlőnkön.

Katalin: Tegnapelőtt becsöngetett Horvátné. Nincs pénze tejre és kenyérre a kislányának, ötszáz forintot kért. Akartam adni neki egy felbontatlan literes zacskót meg egy huszast, erre megsértődött: mit képelek. Egyszerűen nem hitte el, hogy nem tudok neki ötszáz forintot adni. Érted te azt? Ha a gyerekem éhez, nem ötszáz forintot kérek.

Török: Náluk úgy látszik, ott kezdődnek a kisebb kölcsönök.

Katalin: A férje művezető a cégnél, eleve sokat keres, mellette annyit maszekol, amennyit akar. Keményen isznak mind a ketten.

Török: Nem tudják, hogy kell élni. Meg kelle-ne nekik mutatni. Lámpásnak lenni.

Katalin: */lemondóan/* Már megint blódlizel. */Hallgatják az átszűrődő énekszót/* */Odabújik Törökhöz/* Péter, mikor megyünk már el innen?

Török: Ugyan, hova mennénk? Nem tudunk elmenni innen. Azt hiszed, máshol másképpen

van? Az ásatást nem hagyom abba. Kibírom!

Katalin: Persze, az avar leletek. Szablyák, fülbevalók, koponyák. /Éllet/ Azokért tényleg érdemes kibírní. Minden barátunk elmenekült. Most még Zoliék is.

Török: A búcsúbuli estéjén kimentem utána a konyhába. Ott piázgatott csendesen. Már volt benne egy kis nyomás. Néhány cikk, amiért érdemes volt, mondta, sorolta a címeket: Munkásszállási őrjárat, Szocialista módon dolgozni, tanulni, csalni.

Katalin: Az nem ment át.

Török: A Klondájkai tudósítások se. De az egész városban terjesztették a gépelt példányokat. Ez az egész életmű, mondta.

Katalin: Meg néhány vers a régi Mozgóban.

Török: Egészen össze volt esve a fiú.

Könyökölt az asztalra és motyogott. Tudod, ahogy bizonyos löket után lenni szokott nála.

“Száz alakban is kínáltam magam...” Miközben tudósított - taknyolt, ez is az ő szava és milyen kifejező - az élüzem-ünnepségekről, a munkásőregység-gyűlésekről, az ifjúsági parlamentekről már csak abban bízott, hátha valamelyik országos lapnál fölfedezik. “Azt vártam, hogy leigazol egy nagy csapat. Hogy jönnek értem. Nem igazoltak le.”

Maradt neki a menetrendszerű kioktatás: a mai magyar valóság nem ilyen, a termelésben élenjáró kollektívák nem ilyenek, meg hogy pesszimista, meg az üzem érdeke...

“Ki olvas Pesten vidéki üzemi lapot egyáltalán?” Ahogy ezt a kérdést fölvetette magának, benne volt az egésznek a csődje. Aztán fölívöltött: ... azok a viták az ami, amely használatáról, a kijelentő és a felszólító mód közti különbségről azzal a vadbarommal! Pedig a XX. kongresszus évében született”

Azt hittem, összetör valamit.

Katalin: Vadbarom elvtárs hálás. Az a foglalkozása. Csak ahhoz ért. Azért tartják, hogy hálálkodik. Én nem vagyok hálás.

/Körülményesen megágyaz: a sarokheverő elől elrakja a két fotelt és a dohányzó asztalt, kiszedi az ágyneműt./

Török: Zoli hányszor kiosztott.

Visszahúzódok, elbújok a kutatóárokban, elszöszmötölök a csontokkal, meg dekadens vagyok, ő bezzeg kint van az életben, a sűrűjében.

/Valamilyen régi rock anc roll lemezt tesz föl a lemezjátszóra, majd fölkap egy söprűt, Chuck Berryt utánozva mozog és énekel/ One, Two, one, two-three-four

Rántott hal, rántott hal

rántott hal és túróscsusza

szinestévé, hifitorony yes...

/Szájbőgőzéssel a basszusgitár szólamát játsza, majd újra énekel/

Szalonsör, szalonsör

szalonsör és kombinérock yes

/Odalép Katalinhoz/

Feri vagyok, tánciskolás.

Katalin: /szabódva/ Ne, Péter. Nincs kedvem.

Ezer éve nem táncoltam. /Lassan azonban megtalálja a ritmust és táncol./

Török: Bocsánat, nem értettem jól a nevét.

Katalin: /Kicsit gondolkodik, milyen nevet találjon ki/ Zsuzsánna vagyok.

Török: Kösz. Szép név. Szólíthatom Susienak?

Katalin: Miért?

Török: Mert az angol most olyan menő.

Katalin: Ahogy akarja. Nekem mindegy.

Török: Mi lenne, ha tegeződnénk? Úgy mégis könnyebb... úgy értem, a beszélgetés.

Katalin: Jó.

Török: Akkor szia.

Katalin: Szia.

Török: Gyakran jársz ide?

Katalin: Csak ha unatkozom.

Török: Én minden szombaton itt vagyok.

/Összesimulnak, úgy ringanak egy ideig./

Mi az, te nem hordasz melltartót?

Katalin: Miért, Feri? Hiányzik?

Török: Dehogy. Érzem a mellbimbód perzselését. Érzem, ahogy égeti az ingemet, a bőrömet.

Katalin: Nehogy begyulladj!

Török: I love You.

Katalin: Gyere. /A heverőre rognak, a lemez lejár, újból a szomszédból hallatszik az ének./

Török: Te is égsz, Susie?

Gazdasszony hangja: Itatás! Itatás!

Katalin: Szeretem, ha a nyakamat simogatsz. Udvarolj, mondjál szépeket!

Gazdasszony hangja: De szontyi vagy, Évikém. Na! Csirio, csin-csin, pusz-pusz.

Börzsei hangja: Fölgyűjtom azt a vacakot.

Kényelmes, állati kényelmes, de tizenöt ezret költöttünk rá két hónap alatt.

Török: Vesd le a ruhád, gyönyörűm, hadd öleljük meztelen egymást, s szomjas testemhez fűzd buja tagjaidat, dobd le a ruhád...

Katalin: Saját szavaid nincsenek?

Török: Most ne beszélj! Égjünk össze! /Egyre szenvedélyesebbé válnak./

Gazdasszony hangja: A jövő héten mi is kiugrunk Bécsbe, igaz, Géza? Veszünk valami videót a gyerekeknek. Ha már nekünk nem volt rá módunk, ugye, annak idején...

Katalin: /hirtelen felül és ököllel veri a falat/

Hagyják abba végre! Elegem van a lumpenproletár-diktatúrából! Könyörgök,

hagyjanak élni! /A paplanba görnyed és sír./

Török: Lumpenproletárok? Magasan kvalifikált szakemberek.

Katalin: Ugyan már, hiszen te is tudod, csak sokat keresnek.

Török: /Felül és öltözködik./ Átmegyek.

/Útközben magához vesz egy söprűt és kimegy az ajtón./

A színen kialszik a fény

2. szín

A csöngetés hangjára megvilágosodik a szomszéd lakás szobája. Drága szekrény, hatalmas fotelek, színestévé /Börzseiné fülhallgatóval nézi/ Gazda pohárral a kezében mögötte áll, a dohányzóasztalon a vacsora maradéka, üvegek, poharak.

Gazdasszony: /indul ajtót nyitni, az előszobában sikolt/ Jaj, Istenem, Géza!

/Riadtan visszamenekül a szobába./ Gyere gyorsan! Ez megőrült!

Gazda ügrik, de addigra megjelenik Török. A söprűt a lába közé szorítja és falloszként mozgatja.

Török: Jó mulatást!

Gazda: Mit akar itt ezzel az ... izével?

Gazdasszony: Ilyen gusztustalanságot! Én meg azt hittem komoly ember. /hangosabban/ Évikém, gyere, ilyet még nem láttál. /Lehalkul/ Hű, még mindig milyen melegem van. Börzseiné leteszi a fülhallgatót.

Török: Csupán be akarom mutatni a söprűstánc egyik változatát. Úgy gondoltam, az emelkedett hangulathoz illene ez a kis kultúrműsor. Beírhatják majd a brigádnaplóba.

Gazda: Elmondtunk egy-két nótát, na és?

Tehetek én arról, hogy vékonyak a falak?

Gazdasszony: Ráadásul idejön szemtelenkedni.

Vegy tudomásul, a saját lakásunkban azt csinálunk, amit akarunk! Ahhoz senkinek semmi köze! És igenis használjuk a hifinket, ha már megvan! Géza, miért nem küldöd el a fénebe?

Börzseiné: Jó estét, Török úr! Nem emlékszik?

A várostörténeti vetélkedőn maga zsűrizte a gyerekeket.

/A felindult Gazdasszony és a Gazda elámulnak./

Török: /Elszégyelli magát/ Bocsánat, úgy látszik, nem valami tökéletes az arcmemóriám. Elnézést.

Börzseiné: Nagyon belelkesültek a gyerekek. Kutatnak, gyűjtenek, kérdezzetnek, túl akarnak jutni a második fordulón is.

Török: Már emlékszem. A tanárnő osztályából akar egy fiú történész lenni.

Börzseiné: De nem biztos, hogy az lesz.

/Nevetve/ Mire ő kijárná azt a sok iskolát, nem is lesz szükség történészre, azt mondja.

Gazdasszony: Milyen jól elbeszélgettek, Évikém. Ha ezt tudom, hogy a kedves szomszéd ilyen jó ismerősöd, bizisten, áthívom. Akkor legalább nem vágtaal volna megint egész este olyan savanyú képet.

Börzseiné visszahúzódik.

/Lehúzott WC zaja, majd megjelenik sliccét gombolva Börzsei. Testes, enyhén kapatos férfi./

Gazda: /tréfásan/ Már azt hittem, belefulladták.

Börzsei: Annak is meg kell adni a módját.

/Török felé biccent./ Te okoztad az előbbi riadalmat?

Gazdasszony: Jesszusom! Ti ismeritek egymást?

Börzsei: Dehogya. Csak úgy látom egyidősek vagyunk.

Gazda: Bocsánat. Bemutatom a szomszédomat. A múzeumban dolgozik.

Török: /Nyújtja a kezét/ Török Péter.

Börzsei: Örvendek, vagy mit szoktak ilyenkor mondani. Börzsei Pál, melós.

Gazda: Mit tölthetek, szomszéd? Bort, sört vagy valami rövidet?

/Török tanácstalan/

Gazda: Konyak jó lesz?

Török: Jó. Köszönöm.

Gazda: */Miután töltött/* Nem tudom, ki az idősebb. Szerbusz.

Török: 51-es vagyok.

Börzsei: Én is. Egészségedre!

Török: Isten éltesse!

Gazdasszony: Nekünk is valami kontyalávalót, apus! */Törökre pillant/* Igyunk a nagy ijedtségre. */Gazda tölt/*

Börzseiné: Szép ez a korosztályi gyülekezet. Mintha egy kései osztálybulin, ötórai teán vagy érettségi találkozón lennénk.

/France Gall Viaszbaba című dalát énekl/ Ezt énekelte akkor minden lány a kollégiumban.

Török: Láttátok ti is Gagarint 61-ben, mikor jelentést tett Hruscsovnak a repülőtéren?

Gazda: Akkor még általánosba jártunk.

Török: Úgy van! Nem volt aznap tanítás, lestük a tévét egész délelőtt. Minden fiú úrhajós akart lenni.

Börzseiné: És arra a cseh fiúra emlékeztek, aki Prágában fölgyújtotta magát? Egyetemista volt.

Börzsei: */a feleségének/* Már akkor is az egyetemisták csinálták a balhét, ahelyett hogy dolgoztak volna. No de nem baj, melózni itt vagyunk, mi!

Börzseiné: Ha iszol, mindjárt a prolígóggel jössz, Pali. Nem kellene ezt ... itt ...

Börzsei: */a feleségének/* Mi tartunk el benneteket. Létrehoztok valamit? Termeltek? Nekem nincs érettségim, nincs is rá szükségem. Versekről nem tudsz velem beszélni, hangversenyre se járok, én azt mondom: Bartókkodályt nem lehet megenni.

Börzseiné: */Fojtottan/* De meg lehet. Már föl is falták őket.

Gazda: Látom, megint kezditek a családi osztályharcot. */Békítőleg/* Szeressük egymást, gyerekek ...

/Gazdasszony is bekapcsolódik, Gazda átöleli a vállát, együtt énekelnek, mint egy operettben a bonviván és a szubrett./

Török: */tapsol/* Brávó! Brávó! A közönség tombolva ünnepel. Hol áll a hintója szomszédasszony? Hadd fogjam ki belőle a lovakat!

Gazdasszony: */az éneklés modorában/* Maga nem is olyan vadorzó, mint amilyennek látszik.

Börzsei: Nem veszed észre, hogy cikiz, Jolán?

Gazda: Sok a szöveg. Mit mond a juhász a

kutyájának?

Börzsei: Hajts ki!

Gazda: Fenéig!

/Mindnyájan isznak/

Gazda: Hány éve laknak... laktok itt?

Török: Kilenc. Amióta a múzeumot megnyitották.

Gazdasszony: Paliék is itt laknak, a Kilián György utcában. Nagyon jó itt minden: a központi fűtés, a hideg-meleg víz, közel az abc is, de ők sem bírják megszokni a panelt.

Török: A Kilián György utca az én körzetem.

Börzsei: Csak nem te vagy a tanácstag? Mi gyűlésekre nem járunk, úgyis úgy lesz minden, ahogy az okosok akarják.

Török: Nem tanácstag vagyok. Más módon veszek részt a közéletben. Havat lapátolok géemkában a ti állami járdáitokról.

Börzsei: Régészském, akkor te se mész messzire a sok iskoláddal. */Atyaian/* De a munka nem szégyen, igaz?

Török: Nem bizony.

Gazda: */Kezében a konyakosüveggel/* Még egyet?

Török: Igen kérek. */Fölemeli a poharát, mintha pohárköszöntőt mondana/* Aki termel, annak megvan mindene. */Körbemutat/* Ötvenöt éves koromban érlek utol benneteket. De akkor már minek, igaz? Addig is, örüljek, hogy élek, nemde?! */Sóhajtvá/* Nekem is lesz majd Csendes-óceáni lovaglónadrágom...

Gazda: Mit mondsz?

Török: Csak egy proletárköltőt idéztem.

Börzsei: Fölényeskedünk? Fölényeskedünk? Megjátsszuk a diplomás agyunkat?

Gazdasszony: Ha tudni akarja, ezeket nem úgy loptuk. Megdolgoztunk érte. Tudja, ebben a Gézának hány túlórája van? Alig van itthon. Csak aludni jár haza.

Török: Nem akartam megbántani, szomszédasszony.

Gazdasszony: Gyere, Évikém, elmosogatunk. */Összeszedik a csetrest./*

Börzseiné: Nem kellene indulnunk, Pali?

Gazdasszony: */Töröknek/* Segédmunkásokat állandóan keresnek. Van föl vétel. A cégnél. */A nők kimennek./*

Börzsei: Irigyled a melóstól, amije van?

Török: Nektek itt a cégnél nem sok közötök van már az úgynevezett melósokhoz. Csak a

jelszavaikat tartottátok meg. Világ proletárai!
Közben? kiváltságos helyzet, kiemelt fizetés.
A propaganda is benyal nektek: ti vagytok a
bajnokok! Pedig csak a gumipitypang, a vas és
acél országa, az eocénprogram után most ti
vagytok benne a jó buliban. Megfogtátok az
Isten lábát és kapaszkodtok bele.

Érthető végülis.

Börzsei: Nem érdekel régészském, mit túrsz ki a
földből, egyenesen leszarom, érted?

Csak meglegyen a mindennapi. */Fölemeli a
sörösiüveget/*

Török: */énekel/* ... a múltal végképp eltörölni
rabszolgahad... Dolgozhatsz, túlórázhatsz,
kereshetsz. Kinyíltak előtted a lehetőségek. Élj
velük: fogyassz, vegyél, spájzolj, gyűjts,
szerezz, lophatsz is, nem baj, csak pofa be!

Csak ne politizálj! Csak ne emlékezz!

Gazda: Dögöljön meg, aki élhetetlen.

Én erre csak ezt tudom mondani.

Börzsei: */fenyegetően/* Most már elég!

Elfogyott a pulni! Kotródj a fenébe, mert
szétvágom a fejed!

/A robbanást csöngetés előze meg./

*/Megjelenik ziláltan Katalin. Nyomában a
rémült Gazdasszony és Börzseiné./*

Katalin: Nem merek... */Péter nyakába borul/*
Vártalak, nem jöttél. Elmenekültél, elárultál. Itt
iszogatsz... nem merek meghalni. Elrúgtam
magam a rajtkőről. Mindenki szabad, minden
szabad, nyom nélkül...

Török: Az Istenért! Megint mit csináltál?

Gazdasszony: Úristen!

Ez megmérgezte magát!

Katalin: Ne hagyjatok meghalni! Félek...
Annuska!

Gazdasszony: Szomszédasszony, ki tud jönni a
WC-re? Hallja?

/Katalin erőtlenül egy fotelba hanyatlik/

Gazdasszony: Apus, hívd a mentőket, de
rögtön! */Gazda és Börzsei kimennek/* Évi, ott a
fölmósóvödör a mosdó alatt, hozdad!

/Börzseiné kimegy és hozza a vödört/

Gazdasszony: Nyúljon le, szomszédasszony,
bátran! */Börzseinéhez/* Úgy élünk itt egymás
mellett, mint a vadidegenek. Még a
keresztnevét sem tudom.

Török: Katalin.

Gazdasszony: Úgy elzárkóztak. Én meg nem
erőltettem az ismerkedét, mégis tanult

emberek, ugye.

Katalin: Péter, itt vagy?

Török: Itt vagyok.

Katalin: Gyere, fogd a kezem!

/Török megfogja Katalin kezét/

Gazdasszony: Nyúlj le, Kati! Segíts magadon!

Börzseiné: Ne félj, nem lesz semmi baj!

/Törökhöz/ Máskor is előfordult? Már bocsánat.

Török: Két éve. A munkahelyén. Akkor is
gyógyszert vett be, aztán bezárkózott a WC-be.

/Katalin öklendezik/

Börzseiné: Az idegei. Kivannak az idegei. Úgy,
úgy Katikám. Mindjárt megkönnyebbülsz.

*/Gazda és Börzsei visszajönnek, nemsokára
közeledő szirénahang hallatszik./*

Gazdasszony: Csináljatok egy kis rendet,
apus! Nyisd ki az ablakot is! */Katalinhoz/*

Megmaradsz, ha nem késő, csak hányj már!

Hányj, hallod! Az életedről van szó!

Török: Okádj, angyalom, okádj!

*/A szirénahang erősödik, majd szirénahangon
halljuk a Kombiné, kombiné dallamát./*

VÉGE

A SZOT 1988. évi drámapályázatán különdíjat nyert.

• Képzőművész csoportok a Paksi Képtárban

Ritter János

A Paksi Képtár ad helyet a már 15 éve tevékeny fiatal alkotók körének. A csoport célja, az új művészeti médiumok és irányzatok megismerése, a hagyományos és korszerű alkotási módszerek alkalmazásával az önkifejezés megvalósítása. A művészettörténeti ismeretek bővítése és a korszerű vizuális látásmód népszerűsítése. A csoport kiállítokon közös szemlélettel és azonos szellemi karakterrel képviseli magát, amit a különböző anyagok-médiumok sem befolyásolnak, legyen az rajz, festmény, foto, képvers, akció vagy vizuális kísérlet.

A képtár szakmai vezetésének támogatását élvezi a helyi rajztanárokból, testvérvárosi kapcsolatokból, vidéki és külföldi művész és pedagógus barátokból szerveződő paksi műhely. Paks képzőművészeti életébe bekapcsolódó és ezt tevékeny munkával segítő művészek, pedagógusok alkotják a csoportot. Jelenleg önálló helyiséggel nem rendelkezik, tehát egyenlőre sajnálatos módon műhely nélküli műhelyről beszélhetünk, amely hiányosság megoldásában feltétlenül számítunk az önkormányzat segítségére.

1994. szeptembertől működik gyermek és ifjúsági képzőművész kör a Paksi Képtárban. Előzménye a minden nyáron megrendezett vizuális kísérleti alkotótelep keretén belül szervezett gyermek és ifjúsági részleg. A nagy érdeklődés és az évközi munka igénye hozta létre a tanévrendszerben heti 12 órában működő csoportokat, ahol az elmúlt egy évben 40 fő vett részt a munkában. A szakkörtagok összetétele nagyon heterogén. Az egyetemi, főiskolai és középiskolai felvételre készülőkől a komolyabb képzőművészeti tevékenységek iránt érdeklődőkön keresztül az egyszerű rajzolni szerető fiatalokig terjed a skála. A két csoport életkor szerint is meglehetősen deferenciált az 5 éves kortól a 14-ig, és a 14 évestől a huszoneves korig bezárólag. Az elmúlt év munkájába betekintésre adott lehetőséget az április hónapban a VMK-ban megrendezett szakköri kiállítás, amelyet Dechand Antal szobrászművész nyitott meg. Szeptember hónaptól egy

újabb tanév indul, megvalósításához számítunk az önkormányzat segítségére.

Az elkövetkező tanévben az elmúlt év tapasztalataira építve az eltérő szakmán belüli érdeklődést külön csoportokba osztanánk életkortól részben /a fő gyermek és ifjúsági kategóriákat megtartva/ függetlenül. A rendelkezésre álló technikai feltételeket videó és szakkönyvtár alapbázisra építve, lépésről-lépésre kívánjuk fejleszteni, valamint előadásokkal és szakmai kirándulásokkal szeretnénk színesíteni az évközi munkát.

Az általános vizuális oktatás leépülésének veszélyes tendenciájára válaszolva, mi további intenzív tervszerű munkát kívánunk folytatni a vizuális kultúra, illetve vizuális kultúráltság megteremtésének érdekében. A következő év programját is ennek a célnak rendelünk alá.

Szakmai célkitűzésünkben nagy súlyt fektetünk a minden fiatal számára nélkülözhetetlen vizuális kommunikáció megismerésének, fejlesztésének szerepére, amely az egyik leghatékonyabb eszköz a tudás terjesztésére, az ember harmonikus egységének felépítésére. Tudományosan bizonyított, hogy információnk 83 %-a vizuálisan érkezik, látáskultúránk színvonala a valósággal való kapcsolatunkat alapvetően meghatározza. A jövő egész embert kíván. A különböző tudományok és művészeti ágak és egyéb tantárgyi alapanyagok egymást segítő egységben tanítása is megköveteli a vizualitás fontosságát. A valóságról sok új információnk van, feladatunk az információk közti összefüggést /rendszert/ megtalálni, csak egy áttekinthető, egyszerű szerkezetbe szervezett információhalmazban határozhatók meg a lényegesek, melyek már létkérdések megoldására is alkalmasak. Ez a pont az, amelyik már lehetőséget nyújt /szerkezeti formában gondolkodva/ a szakköri tevékenység kiszélesítésére akár művészeti iskolában gondolkodva, akár egymás mellett működő analógiákat kereső különböző szakterületek, vagy művészetek között lévő valóságos kapcsolattal.

1995. szeptember 8-án megnyílt Szalontai Éva textiltervező iparművész, és Sarkantyú Judit keramikus művész közös kiállítása a Paksi Városi Múzeumban, amely október 31-ig tekinthető meg. Ez alkalomból kértem meg, a Paks környékéről elszármazott Szalontai Éva művésznőt, kinek Édesanyja jelenleg is városunkban él, hogy a Paksi Tükör olvasóinak mutassa be önmagát és művészetét.

Először is köszönöm a lehetőséget, hogy bemutatkozhatom a város lakóina. Ebből az írásból azok is jobban megismernek, akik már látták a kiállítást, talán kedvet kapnak, akik még nem, és egy kis áttekintést nyernek akiknek nincs módjuk a Városi Múzeumba elmenni.

Pakshoz közel, Szőlőhegyen születtem, 1951-ben. Édesapám ott tanított 1965-ig. Az általános iskolát Kalocsán végeztem el. Itt már sokat rajzolgattam, iskolai rajzversenyt is nyertem. Tanárain javaslatára felvételiztem Budapestre, a Művészeti Gimnáziumba. Fel is vettek, így 1965-ben Pestre kerültem. A gimnázium teljesen új világ volt és szakmailag nagy lehetőségeket jelentett nekem. A művésztörténet, a rajz, és a szakórak az iparművészet egyre újabb területeit tárták fel. Próbálkozhattam kerámiával, szobrászattal, textillel és grafikával is. A textilnél maradva, a textil különböző területeit is végigjártuk, csináltunk kis gobleint, ugyanúgy, mint festett kendőt. Ezek után döntöttem úgy, hogy mai szakmám mellett maradok. Máig nem bántam meg, mert a tervezést követő kivitelezés itt igen tág teret hagy a gondolatnak, szinte minden formai és szín játék megjeleníthető szítanyomással vagy kézzel festve. A kivitelezés is viszonylag gyorsan megy. Ez fontos, mert elég impulzív természet lévén nem szeretem sem az időbeli /pl. gobelin/, sem a technikai /pl. szövött anyag/ korlátokat.

Ma már nincsenek ilyen szűkre szabott határok az iparművészet ágai közt, de akkoriban elég mereven elválasztották az egyes szakágakat.

1969-ben érettségiztem, utána rögtön felvételiztem, sikerrel, az Iparművészeti Főiskola textil szakára. Tanulmányaim ideje alatt részt vehettem a Milánói Triennálén, ahol ezüst érmet nyertem egyik függönyömmel. Diplomamunkám a simontornyai vár textiljeinek elkészítése volt.

Diplomavédés előtt egy héttel Édesapám autóbalesetben meghalt. Halála előtt tíz évig Pakson dolgozott, főleg a művelődésügy területén. 1972-ben férjhez mentem. Férjem grafikus, ma már tanszékvezető tanár az Iparművészeti Főiskolán. Két gyermekünk van, mindketten tanulnak még.

A főiskola után a Művészeti Alap tagjaként önálló tervezőként kezdtem dolgozni, változó helyszíneken, változó cégekkel. Közben részt vettem minden fontosabb, sőt eleinte még kevésbé fontos kiállításon is. Ma már úgy gondolom, hogy a kiállítás nemcsak a nézőnek, hanem az alkotónak is szól, jelesül arról, hogy hol is tart éppen. Minden bemutatkozás összegzés is egyben, vagy egy-egy korszak, vagy egy-egy gondolkör összegzése.

A mostani kiállításon is javarészt új, nyilvánosság előtt még nem szerepelt faliképek láthatók. Helyszűke miatt nincs mód egy áttekintő kiállításra, vagy akárcsak egy-egy darabbal jelezni az eddigi szakmai út főbb állomásait, így döntöttem az utóbbi egy év darabjainak bemutatása mellett. Itt Tolna megyében 1984-ben Szekszárdon volt utoljára nagy, átfogó tárlatom, egy féléves ösztöndíj lezárásaként.

Pályám kezdetén erősen kötődtem az ún. skandináv stílushoz, melyet a finn Marimekko cég textiljei jól reprezentálnak. Jellemzői a nagy összefoglaló formák, erős tiszta színek, dekorativitás, egyszerűség, természetes anyagok. Magam is ezeket a kritériumokat tartottam szem előtt. Például mintacsaládokat terveztem, így egy-egy lakáson belül ugyanannak a mintának különböző változatai teremtettek egységes, harmonikus, de mégsem unalmas képet. Egy-két rokon gondolkodású kollégával egy bajai céghez társultunk, amely ilyen jellegű

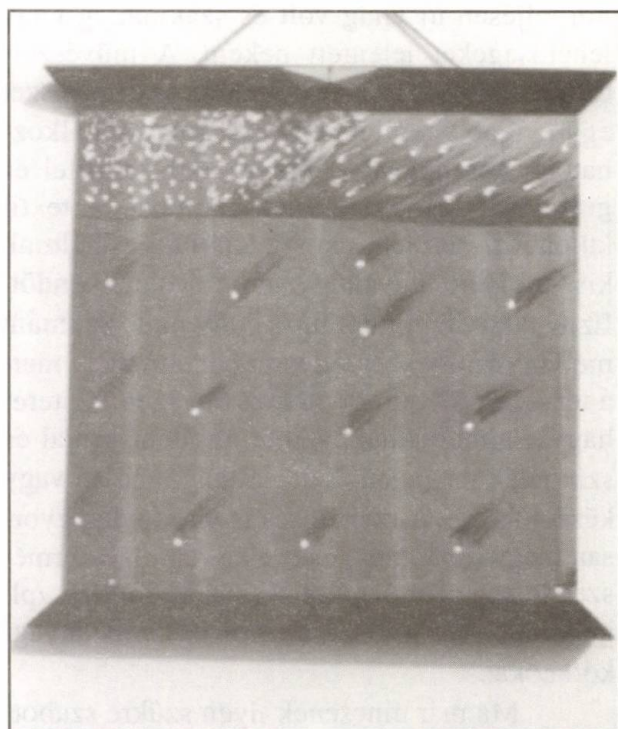
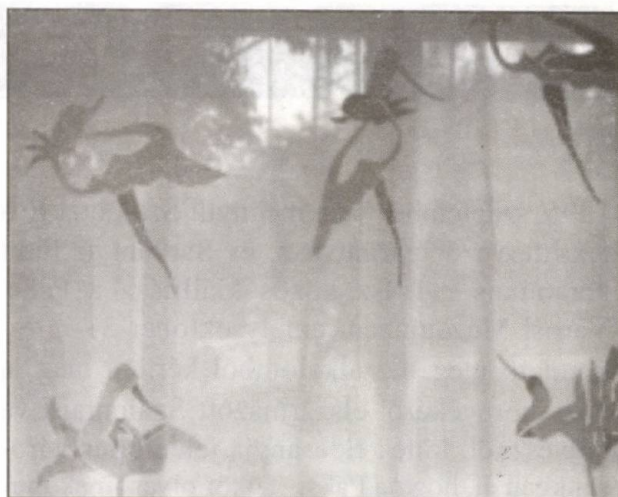
bútorokat gyártott. Úgy gondoltuk, ilyen módon a teljes lakás berendezésére kínálunk alternatívát az állami boltok csiricsaré kínálatával szemben. Sajnos, az idő előrehaladtával az eredeti célok ködbe vesztek, a boltok árukészlete egyre vegyesebb képet mutatott, miközben az alkalmazott színek fehérre és barnára redukálódtak. A váltást, egy a Műcsarnokban rendezett csoportos kiállítás hozta meg. Elhatároztuk, hogy mindnyájan egyforma alapanyagra, a laufferre dolgozunk. A lauffer a gépi nyomás egy mellékterméke, változatos struktúrája, gyönyörű színei miatt azóta is szívesen használom. Elkezdtem képeimhez keretet is tervezni, mintegy folytatva és lezárva a kompozíciót. Két ilyen laufferrel készült falikép is szerepel a mostani kiállításon.

Közben 1985-ben első díjat nyertem egy lakástextil-pályázaton. Szintén ebben az időben a szentendrei tanács támogatásával megépült, és megnyílt a Péter-Pál Galéria, a környék iparművészeinek nyújtva bemutatkozási és árusítási lehetőséget. Csatlakoztam hozzájuk és együtt dolgoztunk 1992-ig, míg a galéria anyagilag annyira ellehetetlenült, hogy kénytelen voltam otthagyni.

1990-ben kézzel festett faliképemmel második díjat nyertem a Pest megyei Iparművészek Tárlatán. Az idők során sok banknak és cégnek készítettem függönyöket, falburkolatokat. Így a nagydorogi házasságkötő-terembe is festettem egy nyolc részből álló falburkolatot.

A kiállításon látható "madaras" függöny is megbízásra készült a FERTŐTAVI Nemzeti Park központjába. A kilencvenes évektől a nagy állami megbízásokat felváltották a magánmegrendelők, akik a környezetbe illeszkedő, de mégis egyedi módon kívánnak berendezkedni. Így lehetőség nyílik a munkaigényes, különleges technikák alkalmazására is. A kiállításon erre példa, a hímzett szatén terítő.

Pályám kezdetétől regeteg tárlaton vettem részt, bel- és külföldön egyaránt. Az itthoniak között talán a legfontosabbak a Szombathelyi Textil Biennálék, és az egyéni bemutatkozások. Az elsőik mutatják a szakmán belüli utamat, míg a második fajta fogódzót jelent saját életpályámon. Már most készülök a jövő évi Biennáléra és vele párhuzamosan egy manchesteri szabadtéri tárlatra.

Trapp Ferenc

1934. július 30-án születtem Pakson. Heten voltunk testvérek, szegény családból származom. A fafaragással való ismerkedésem 1984-ben kezdődött. Mindig csodáltam az ügyeskezdő embereket, akik különböző anyagokból szebbnél szebb tárgyakat tudtak alkotni. Egyre inkább érett bennem a gondolat, hogy közelebbről is megismerkedjem a fafaragás fortélyaisal. Már gyermekkoromban is szerettem játékokkal kapcsolatos dolgokat faragni. Sajnos hosszú idő telt el addig, amíg rájöttem, hogy minél előbb el kell kezdeni a faragást. Ezt azonban megelőzte az agyaggal való találkozás, amelyet nagyon szerettem csinálni. Egy évet gyakoroltam kisplasztikával, amely jó alapot adott a fafaragáshoz. Különböző stílusban megfaragtam két darab kisplasztikát, amelyeket elvittem bemutatni egy faragó mesternek. Ő jó tanácsaival sok segítséget adott további munkáim sikeréhez. Két év gyakorlás után 1985-ben Szekszárdon indult egy három éves tanfolyam, amelyre beiratkoztam. Itt szobrászatot és díszítő faragást tanítottak. Sajnos ez a tanfolyam két hónap múlva megszűnt. Az új előadó csak díszítő faragást tanított. A kisplasztika faragást magam elképzelése után faragtam. Közben az a szerencsés helyzet adódott, hogy Szekszárdon rendeztek egy kiállítást, ahol 5 db különböző kisplasztikát mutathattam be alkotásaimból. Jó érzés töltött el, mert a rendezők mind az 5 db-ot ott fogták a kiállításon. Azóta több kiállításon is részt vettem munkáimmal, ahol azt tapasztaltam, hogy tetszenek a nézőknek az alkotásaim. Külön öröm volt számomra, hogy az országos kiállításon is részt vehettem. Szívesen hallgattam a kiállításon résztvevők véleményét, mert ezekből is tanulok és új erőt merítek.

A fa iránti szeretetemet versekben is megfogalmaztam:

*Ülök egy öreg fa aljában kissé szomorúan,
Nem tudom mi csináljak.*

*Körülöttem a sok szép fa mind dudorásznak,
Felém is integet egy öreg fa ága,
Hogy álljak be közéjük barátanak.*

*Be is állnék ha nem fáznék mondom az öreg fának,
Erre az öreg fa szól a barátjának:
Adjunk egy kis fát a kollégának.*

*Adnak is egy pár ágat, száraz mint a pozdorja,
Be is gyújtom rögtön, hogy ne fázzak,
És ezzel be is álltam közéjük barátanak.*

TRAPP FERENC

*Az én kis plasztikám nem hal meg soha,
mert bármilyen száraz ha egy kis vizet kap,
széttépné láncát a karján.*

*De ha ilyet látnék,
azt a kis vizet rögtön letörölném,
hogy pihenjen tovább az én kis plasztikám.*

*Ha arra gondolok, hogy ezek menni nem tudnak,
mégis hány helyre eljutnak,
mert ilyen az én kis plasztikám.*

*Szeretem is őket mind egyformán,
hisz olyanok ezek mint egy család.
Most egy új került közéjük, biztos befogadják,
mert ilyen egy igazi család.*

*Most megint útra kelnek,
mint egy dolgozó család, és ahogy odaérnek
mind fegyelmezett mint egy jó diák.*

*Vissza is várom mindahányat,
minél hamarább,
mert ilyen egy igazi család.*

KIÉGETT KAZETTÁK ÁTMENETI TÁROLÓJA

TÁJÉKOZTATÓ A KKÁT MUNKÁLATAINAK ELŐREHALADÁSÁRÓL

Wolf György

A létesítmény megvalósításának munkálatait a Paksi Atomerőmű Rt. keretén belül egy 15 tagú team irányítja folyamatosan.

A műszaki, nukleáris, környezetvédelmi, munkavédelmi és még sok más előírásnak, szabványnak, feltételnek való megfelelést több szervezet is ellenőrzi, így a feladatok végrehajtása a PA Rt. belső ellenőrzési szervei, több szakhatóság, a NAÜ, tudományos intézetek, az angol főtervező GEC Alstom ESL szakemberei, és nem utolsósorban a környező települések önkormányzatai állandó felügyelete mellett folyik.

A feladatok áttekintése és az előrehaladás rövid leírása az alábbiakban foglalható össze:

TERVEZÉS

A KKÁT tervezési folyamata 1992 szeptemberében kezdődött meg a GEC Alstommal megkötött szerződés keretében. A szerződés értelmében az angol fél elkészítette a tároló engedélyezési terveit, az előzetes Létesítést Megelőző Biztonsági Jelentést és a műszaki terveket. Az angol nyelvű és az amerikai, ill. angol szabványra alapuló terveket egy magyar tervező cégnek kellett átdolgoznia, honosítani. Az előzőekből fakadó, valamint az angol tervező fél terjedelmébe nem tartozó további tervezési tevékenység ellátására az ETV-ERŐTERV Rt.-vel kötöttünk szerződést, mint az egyetlen olyan magyarországi tervező vállalat, mely minden szakterületre rendelkezik az Országos Atomenergia Hivatal minősítésével. A magyar tervező cégnek a fentieken túlmenően feladata volt az engedélyező hatóságok által megkövetelt engedélyezési dokumentációk elkészítése. Jelenleg az építész, gépészet technológiák és villamos és irányítástechnikai kiviteli tervek készítése van folyamatban, kb. 60 %-os készültséggel.

ENGEDÉLYEZTETÉS

A KKÁT létesítése kapcsán szerteágazó engedélyeztetési tevékenységet kellett lefolytatni. Az engedélyezési folyamat többszintű volt és bonyolultabbá tették a helyzetet az időközben életbe lépett újabb rendeletek is. A KKÁT létesítése előtt a következő engedélyeket kellett megszerezni:

Telephely engedély

Környezetvédelmi engedély /a Környezeti Hatástanulmány alapján/

Építési engedély /feltétele az Általános Rendezési Terv elfogadás/

Szakhatósági állásfoglalások

Nukleáris biztonságtechnikai engedély

Létesítési engedély

Az OAB az 1995. február 3-i ülésén hozott (1/1995-OAB sz.) határozatában megadta a Létesítési Engedélyt a KKÁT I. ütem építésére.

Az engedélyeztetéssel kapcsolatban a továbbiakban a majd gyártatni, ill. beszerezni kívánt berendezések gyártási, behozatali engedélyének a megszerzése a fő feladat.

A kivitelezőknek, gyártóknak egy előminősítési eljárásról kellett bizonyítaniuk, hogy rendelkeznek a feladatok ellátásához szükséges feltételekkel - műszaki és gazdasági egyaránt - és az adott szakterületnek megfelelő szakmai minősítéssel.

GYÁRTÁS

A KKÁT legbonyolultabb nagyberendezésének a fűtőelem átrakógépnek a gyártmánytervezését, gyártását, gyártóművi próbáit, tesztelését a GEC Alstom ESL végzi. Jelenleg a gyártóművi próbáknál tartanak és a II. félév elején le fogják szállítani a berendezést.

A leghosszabb átfutási idejű tevékenység a KKÁT fő technológiai berendezéseinek a gyártása és szerelése. Ezt - a megkötött szerződés alapján - a GANZ G.E.G. Kft. végzi a PINTÉR művek alvállalkozásával.

Folyamatban van továbbá a villamos berendezések és irányítástechnikai készülékek gyártására és szerelésére vonatkozó szerződés aláírása a nagy helyismerettel rendelkező MG-VERTESZ Rt.-vel.

KIVITELEZÉS

A KKÁT engedélyeztetési folyamatának befejezése után elkezdődhetett a kivitelezés.

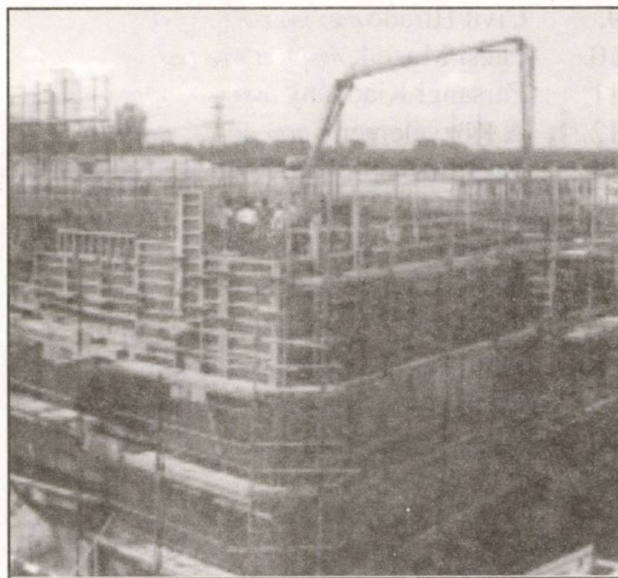
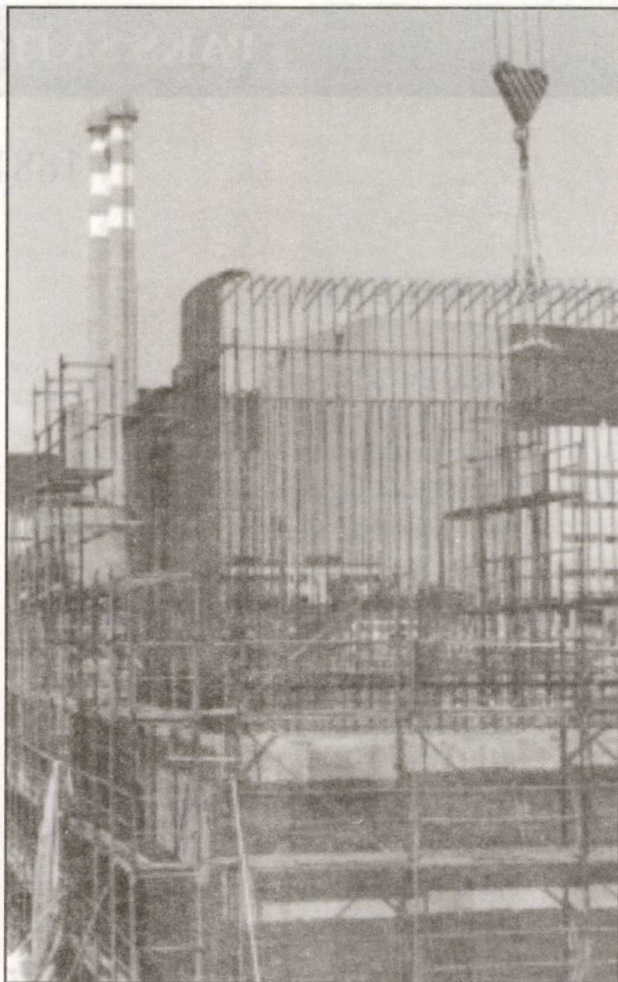
Az első lépéseként a telephellyel kapcsolatos talajelőkészítő és tereprendezési munkák készültek el, majd ezt követően megindulhattak a földmunkák, mely kb. 10 m vastagságú réteg teljes talajcseréjét jelentette, állandó talajvízszint süllyesztés mellett. A tudományos intézmények által számított maximális lehetséges földrengés veszélyre való méretezés miatt elvégzésre került az épület alatti talajstabilizáció, több méter hosszú, sűrű raszterhálóban elhelyezett kavicscölöpök "leverésével".

Ezt követően, illetve eközben 1995. márciusában az építészeti munkákat végző generálkivitelező cégnek - VEGYÉPSZER RT. - átadásra került a munkaterület, megkezdődtek az alapozási munkák.

Jelenleg befejeződött az alaplemez alatti speciális, szintén földrengésnek ellenálló talajvíznyomás elleni szigetelés kialakítása, folyik az alaplemez betonvas szerkezetének szerelése, melynek kibetonozása június 15-én befejeződik.

Ezután megkezdődnek az épületszerkezet munkálatai.

Az építési feladatok elvégzésében több paksi cég is részt vesz, nagyszámban kiaknázva így a környékbeli munkaerő-forrásokat. A létesítményen dolgozik a DUNACENTER Kft., a PLAKÉSZ Kft., a 26. sz. Építőipari Rt., a DELTAÉP Kft., a PARTNER Kft.

PAKS SAJTÓTERMÉKEI

1881-1995

RÉGI PAKSI LAPOK

1. Postai Értesítő /1881. dec. 9. I. évf. 1. sz./
2. Távirtdai Közlöny /1882. jan. 18. I. évf. 1. sz./
3. Paksi Közlöny /1882. április 1. I. évf. 10. sz./
4. Közlekedés Ügy /1882. dec. 1. I. évf. 1. sz./
5. Paks-Kalocsai Közlöny /1883. ápr. 10. II. évf. 8. sz./
6. Paksi Lapok /Duna Vidéke/ 1885. dec. 26. I. évf. 1. sz./
7. Duna Vidéke /Paksi Lapok/ 1887. febr. 7. II. évf. 6. sz./
8. Paks és Vidéke /1888. ápr. 15. III. évf. 1. sz./
9. Magyar Szövetség /1888. ápr. 5. I. évf. 1. sz./
10. Paksi Hírlap /1901. július 21. I. évf. 1. sz./

LEGÚJABBKORI LAPOK

1. Paksi Járási Könyvtár Híradója /1961. I. évf. 1. sz./
2. Duna Menti Magazin /1972. január I. évf. 1. sz./
3. Paksi Konzervgyár Híradója /1974. jan. I. évf. 1. sz./
4. Neutron /1976. december I. évf. 1. sz./
5. Paksi Program /1978. jan./
6. Csütörtök /1981. márc. I. évf. 1. sz./
7. Paksi Állami Gazdaság /1981. I. évf. 1. sz./
8. Csatazaj /1982. dec. 03. I. évf. 1. sz./
9. Civil Híradó /1983. febr. 23./
10. Paksi Mozaik /1984.07.05. I. évf. 1. sz./
11. Farsangi Kiadvány /1984./
12. A Közvélemény /1989. július-aug. I. évf. 1. sz./
13. Paksi Atomerőmű Közleményei /1989. I. évf. 1. sz./
14. Párlap /1990. szept. 13. I. évf. 1. sz./
15. Paksinfo /1991. augusztus I. évf. 1. sz./
16. Paksi Rejtvény Reklám /1993. március I. évf. 1. sz./
17. Paksi Tükör /1994. május I. évf. 1. sz./
18. Paksi Szurkoló /1995. febr. I. évf. 1. sz./
19. Hírmondó /1988. április I. évf. 1. sz./ óvónők lapja
20. Paksi Hirnök /1989. szept. I. évf. 1. sz.

ISKOLAI LAPOK

1. Suli Kukkantó /1983. dec. I. évf. 1. sz. - 2. sz. Ált. Isk.
2. Mi Újság? /1984. május I. évf. 1. sz. - Ifjúsági és Úttörőház
3. Hírmondó /1986. dec. I. évf. 1. sz. - 4. sz. Ált. Iskola
4. Szemfüles /1989. november I. évf. 1. sz. - Bezerédj Ált. Isk.
5. Kalap /1989. nov. I. sz. - PAV-ESZI Kollégium
6. Tollforgató /1989. I. évf. 1. sz. - 2. sz. Ált. Iskola
7. ESZID HOUSE /1990. I. évf. 1. sz. - ESZI Műszaki Szakköz.
8. Szemfüleske /1991. tele I. évf. 1. sz. - Bezerédj Ált. Isk.
9. Hiányjel /1991. május 28. I. évf. 2. sz. - Vak Bottyán Gimn.
10. Locsi-Fecsi /1991-92. I. évf. 1. sz. - Dunakömlőd Ált. Isk.
11. Suliturmix /1993. november I. évf. 1. sz. - 2. sz. Ált. Iskola
12. Cím Nélkül /1994. I. évf. 1. sz. - Vak Bottyán Gimnázium

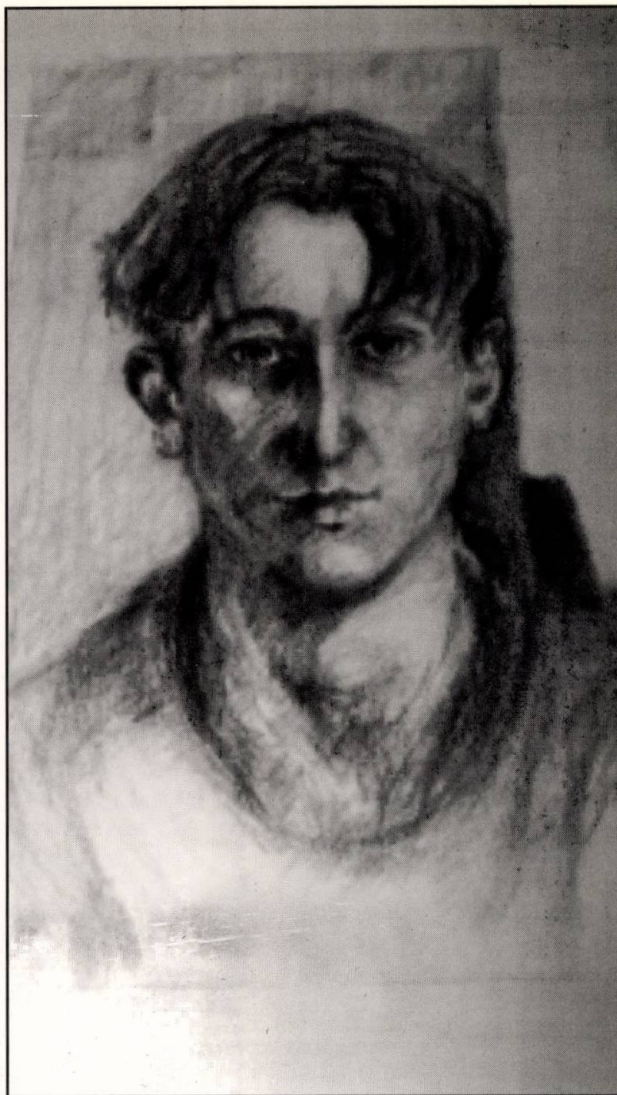
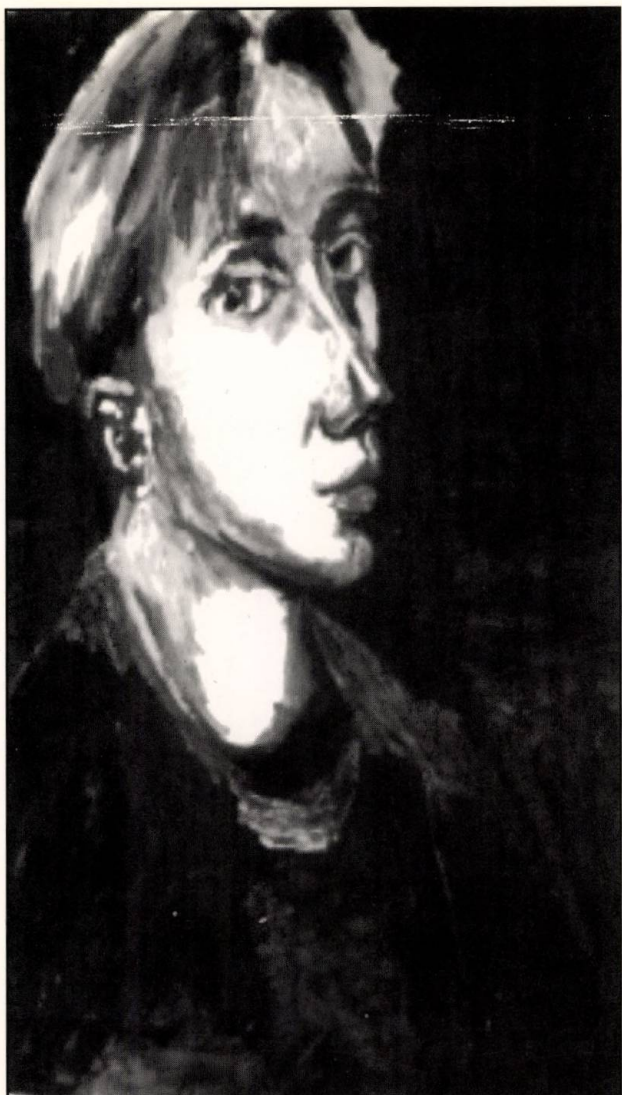
ALKALMI KIADVÁNYOK

1. Ki-Vár-Ta /1987. május - KISZ Biz./
2. Gólya-Hír /1988. szept. - ESZI/
3. Mozaikok a dunakömlödi ásatásokról /1989. JPT/
4. "A haza minden előtt" /1989. május - Helytörténelmi Bizottság/
5. Örök tavasz /1989. május - MDF-tájékoztató/

(Összegyűjtötte: Beregnyei Miklós)

(A sajtótörténetet a következő számunkban folytatjuk)

Képek a Paksi Képzőművészeti Csoport anyagából.

PAKSI TÜKÖR

irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

II. évf. 2. szám

1995 novembere

Szerkeszti a szerkesztőbizottság:

Beregnyei Miklós felelős szerkesztő

Herczeg Ágnes olvasó szerkesztő

Rovatszerkesztők:

Györffy József művészet

Oláh Zoltán irodalom

Takács Miklós helytörténet

Tördelés: Vincze Bálint

Kiadja a Jámbor Pál Társaság

Felelős kiadó: a JPT elnöke

A szerkesztőség címe: Paks Városi Könyvtár Villany u. 1.

ISSN: 1218-2109

PAKS KORFA

